НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

Фінансово-економічний факультет

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Спеціальність 072 „Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

на тему:

«Формування та використання оборотного капіталу підприємств»

Кваліфікаційна робота бакалавра містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Студент групи Ф-20.04 _____ Кругляков Артем Віталійович

Науковий керівник _____ к.е.н., доцент Ковернінська Ю.В.

Робота допущена до захисту _____ д.е.н., професор Бондарук Т.Г.

Київ 2025

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ

Освітній ступінь – бакалавр
Галузь знань - 07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність – 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Освітньо-професійна програма – «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
д.е.н., проф. Т.Г. Бондарук
_____
«24» жовтня 2024 р.

З А В Д А Н Н Я
на кваліфікаційну роботу бакалавра

Круглякова Артема Віталійовича
Тема роботи: Формування та використання оборотного капіталу підприємств
керівник роботи: к.е.н., доцент Ковернінська Ю.В.
затверджена наказом по Академії від «24» жовтня 2024 р. № 411
2. Термін здачі студентом закінченої роботи 3 червня 2025 р.
3. Вихідні дані роботи: закони та нормативно-правові акти України, що регулюють діяльність комерційних банків, офіційні публікації і матеріали Національного банку України, наукові розробки вітчизняних і зарубіжних науковців, а також здобуті наукові факти і статистичні дані, що відображають процеси формування та використання оборотного капіталу підприємств.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які належить зробити):
1) теоретичні аспекти управління оборотним капіталом підприємства;
2) дослідження стану управління оборотним капіталом підприємства;
3) напрями вдосконалення управлінських рішень у сфері оборотного капіталу підприємства.
5. Перелік графічного матеріалу: схеми, діаграми, таблиці.
6. Дата видачі завдання 24 жовтня 2024 р.
Керівник _____
Завдання прийняв до виконання _____

Календарний план

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Відмітка про виконання
1.	Затвердження теми і наукового керівника кваліфікаційної роботи бакалавра на засіданні кафедри	24.10.2024	Виконано
2.	Опрацювання першоджерел по темі роботи	01.11.2024	Виконано
3.	Розробка плану роботи, методики та інструментарію досліджень	15.11.2024	Виконано
4.	Проведення економічних досліджень та їх аналіз	06.12.2024	Виконано
5.	Написання вступу до роботи	26.12.2024	Виконано
6.	Написання першого розділу роботи	24.01.2025	Виконано
7.	Написання другого розділу роботи	28.02.2025	Виконано
8.	Написання третього розділу роботи	28.03.2025	Виконано
9.	Написання висновків та пропозицій, оформлення роботи	25.04.2025	Виконано
10.	Подача першого варіанту роботи на кафедру	02.05.2025	Виконано
11.	Доопрацювання роботи згідно з зауваженнями керівника	23.05.2025	Виконано
12.	Попередній захист роботи	03.06.2025	Виконано

Студент_____ _____

Керівник роботи_____

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи бакалавра

студента Національної академії статистики, обліку та аудиту

Круглякова Артема Віталійовича

Тема: «Формування та використання оборотного капіталу підприємств»

Загальний обсяг роботи складає 67 сторінок.

Містить 19 таблиць, 7 рисунків, 58 літературних джерел.

Актуальність теми. Актуальність теми. Оборотний капітал відіграє ключову роль у фінансовій системі підприємства, оскільки значною мірою впливає на його здатність здійснювати безперервну та ефективну господарську діяльність. Процес управління такими капіталом є складним і багатогранним, оскільки він охоплює низку елементів, для кожного з яких необхідний індивідуальний підхід. Контроль за оборотними капіталом має важливе значення, адже його стан безпосередньо впливає на фінансову стабільність, ліквідність і платоспроможність підприємства, забезпечуючи тим самим його надійне функціонування у середньо- та довгостроковій перспективі.

Актуальність тематики дослідження зумовлена тим, що ефективне управління оборотним капіталом сприяє підвищенню фінансової стійкості, платоспроможності, покращенню рівня ліквідності та ділової активності підприємства, що є запорукою стабільної діяльності в сучасних умовах. Особливо це набуває значення в умовах повномасштабної війни в Україні, коли раціональне управління ресурсами підтримує функціонування економіки та фінансової системи держави. Важливо мати чітке уявлення про наявні методи управління оборотними капіталом та вміти ефективно їх застосовувати для вирішення практичних завдань і підвищення ефективності діяльності підприємства.

Метою кваліфікаційної роботи бакалавра є вивчення теоретичних аспектів, а також розробка методичних підходів і практичних рекомендацій щодо вдосконалення управління оборотними капіталом на підприємстві.

Об'єкт кваліфікаційної роботи бакалавра є система методів і механізмів формування та використання оборотного капіталу на підприємствах.

Предметом кваліфікаційної роботи бакалавра виступають фінансові відносини, що виникають у процесі управління оборотними капіталом.

Методи дослідження. У процесі дослідження були застосовані такі методи: аналітичний метод — для розкриття економічної сутності оборотного капіталу, аналізу їх структури та оцінки їхнього впливу на фінансові результати; статистичний метод — для формулювання обґрунтованих рекомендацій щодо покращення фінансової діяльності підприємства; метод синтезу — для виявлення комплексу чинників, які разом із оборотними капіталом визначають фінансову стабільність суб'єкта господарювання.

У першому розділі «Теоретичні аспекти управління оборотним капіталом підприємства» – обґрунтовано зміст, роль і структуру оборотного капіталу у діяльності підприємств; досліджено критерії та індикатори ефективного управління оборотним капіталом.

У другому розділі «Дослідження стану управління оборотним капіталом підприємства» – проведено аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства та оцінку рівня ділової активності та ефективності управління оборотним капіталом.

У третьому розділі «Напрями вдосконалення управлінських рішень у сфері оборотного капіталу підприємства» – обґрунтовано пропозиції щодо оптимізації обсягів і структури оборотного капіталу, а також розроблено підходи до планування ефективного використання оборотних ресурсів.

Практичне значення одержаних результатів. полягає в можливості застосування її результатів для удосконалення управління оборотними капіталом підприємств в Україні. Теоретична цінність полягає в узагальненні існуючих наукових підходів до управління оборотним капіталом і виокремленні

його впливу на ключові фінансові показники, такі як рентабельність, платоспроможність, ліквідність, фінансова стійкість і ділова активність.

Ключові слова: оборотний капітал, управління оборотним капіталом, структура оборотного капіталу, діяльність підприємств, ефективність управління, оптимізації структури оборотного капіталу.

ЗМІСТ

ВСТУП**……..…8**

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА……...…11

1.1. Зміст, роль і структура оборотного капіталу у діяльності підприємств…..11

1.2. Критерії та індикатори ефективного управління оборотним капіталом…..19

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА……26

2.1. Аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства……26

2.2. Оцінка рівня ділової активності та ефективності управління оборотним капіталом…… ……37

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ У СФЕРІ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА……45

3.1. Пропозиції щодо оптимізації обсягів і структури оборотного капіталу…..45

3.2. Розробка підходів до планування ефективного використання оборотних ресурсів…… ……..51

ВИСНОВКИ…… …..62

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….66

ДОДАТКИ…… …….71

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність теми. Оборотний капітал відіграє ключову роль у фінансовій системі підприємства, оскільки значною мірою впливає на його здатність здійснювати безперервну та ефективну господарську діяльність. Процес управління такими капіталом є складним і багатогранним, оскільки він охоплює низку елементів, для кожного з яких необхідний індивідуальний підхід. Контроль за оборотними капіталом має важливе значення, адже його стан безпосередньо впливає на фінансову стабільність, ліквідність і платоспроможність підприємства, забезпечуючи тим самим його надійне функціонування у середньо- та довгостроковій перспективі.

Актуальність тематики дослідження зумовлена тим, що ефективне управління оборотним капіталом сприяє підвищенню фінансової стійкості, платоспроможності, покращенню рівня ліквідності та ділової активності підприємства, що є запорукою стабільної діяльності в сучасних умовах. Особливо це набуває значення в умовах повномасштабної війни в Україні, коли раціональне управління ресурсами підтримує функціонування економіки та фінансової системи держави. Важливо мати чітке уявлення про наявні методи управління оборотними капіталом та вміти ефективно їх застосовувати для вирішення практичних завдань і підвищення ефективності діяльності підприємства.

Огляд наукової літератури свідчить, що проблематика управління оборотними капіталом досліджувалась як українськими, так і зарубіжними науковцями, зокрема Загороднім А. Г., Костюченко В. М., Білик М. Д., Бланком І. А., Бутинцем Ф. Ф., Слав'юком Р. А., та ін. Попри значну кількість праць, відсутній комплексний аналіз ролі оборотного капіталу у забезпеченні фінансової стабільності підприємства з метою формування ефективних управлінських рішень.

Метою кваліфікаційної роботи бакалавра є вивчення теоретичних аспектів, а також розробка методичних підходів і практичних рекомендацій щодо вдосконалення управління оборотними капіталом на підприємстві.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

поглибити розуміння економічної природи складових оборотного капіталу та методів його управління;

проаналізувати й систематизувати наявні підходи до управління оборотними капіталом залежно від проблем, з якими стикаються підприємства;

сформулювати критерії оцінки ефективності управління оборотними ресурсами;

дослідити систему управління оборотними капіталом, оцінити її ефективність та проаналізувати вплив на загальний фінансовий стан підприємства;

запропонувати обґрунтовані напрями удосконалення управління окремими складовими оборотного капіталу та визначити способи підвищення загальної ефективності управлінських дій.

Об’єкт кваліфікаційної роботи бакалавра є система методів і механізмів формування та використання оборотного капіталу на підприємствах.

Предметом кваліфікаційної роботи бакалавра виступають фінансові відносини, що виникають у процесі управління оборотними капіталом.

Методи дослідження. У процесі дослідження були застосовані такі методи: аналітичний метод — для розкриття економічної сутності оборотного капіталу, аналізу їх структури та оцінки їхнього впливу на фінансові результати; статистичний метод — для формулювання обґрунтованих рекомендацій щодо покращення фінансової діяльності підприємства; метод синтезу — для виявлення комплексу чинників, які разом із оборотними капіталом визначають фінансову стабільність суб’єкта господарювання.

Практичне значення одержаних результатів. полягає в можливості застосування її результатів для удосконалення управління оборотними капіталом підприємств в Україні. Теоретична цінність полягає в узагальненні

існуючих наукових підходів до управління оборотним капіталом і виокремленні його впливу на ключові фінансові показники, такі як рентабельність, платоспроможність, ліквідність, фінансова стійкість і ділова активність.

Структура роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1.
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Зміст, роль і структура оборотного капіталу у діяльності підприємств

Для забезпечення ефективної діяльності підприємства необхідно усвідомлювати вплив основних чинників на його фінансове становище. З цією метою слід всебічно дослідити економічну природу цих факторів і з'ясувати їхню роль у формуванні фінансових результатів суб'єкта господарювання. Особливе значення у цьому контексті належить оборотним активам, оскільки саме вони є основою для здійснення операційної діяльності, підтримують фінансову стійкість та платоспроможність підприємства. У зв'язку з цим доцільно зосередити увагу на поглибленому аналізі економічної сутності оборотного капіталу для розуміння їх значення у системі фінансового управління підприємством.

Загальне визначення поняття «капітал» подано у Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку Нематеріальні активи», де капітал розглядаються як ресурси, що контролюються підприємством у результаті минулих подій і здатні приносити майбутні економічні вигоди. Аналогічне визначення наводиться у Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [1; 2]. У межах цього поняття розрізняють оборотні та неОборотний капітал, ключова відмінність між якими полягає у тривалості їх використання або реалізації.

З огляду на важливість оборотного капіталу, розглянемо тлумачення цього поняття, які пропонують різні науковці (табл. 1.1), з позицій фінансового менеджменту. Узагальнюючи різні підходи, можна зробити висновок, що Оборотний капітал – це сукупність матеріальних ресурсів, які залучаються у виробничий процес, протягом операційного циклу трансформуються у грошові кошти та переносять свою вартість на кінцеву продукцію. Вони інвестуються у

виробничі ресурси, забезпечують безперервність виробничої діяльності та реалізацію продукції, а після завершення циклу виконують розрахунково-платіжну функцію через перетворення товарної форми у грошову.

Таблиця 1.1

Підходи науковців до визначення терміну «оборотний капітал»

Визначення	Призначення	Термін використання	Автор, джерело
Ресурси	Для перетворення на гроші чи використання іншим чином	Протягом року з дати складання бухгалтерського балансу	Слав'юк Р. А. [3, с. 4]
Група мобільних активів	Для обслуговування діяльності підприємства і забезпечення його платоспроможності за поточними фінансовими зобов'язаннями	До одного року	Білик М. Д. [4, с. 161]
Засоби	Для інвестування підприємством в поточні операції	Під час кожного операційного циклу	Ермасова Н. Б. [5, с. 78]
Кошти, авансовані в оборотні виробничі фонди і фонди обігу	Для забезпечення безперервності процесу виробництва, реалізації продукції та отримання прибутку	-	Поддєрьогін А. М. [6, с. 59]
Грошові кошти, що вкладені для створення оборотних виробничих фондів та фондів обігу	Для забезпечення безперервного процесу виробництва і реалізації продукції	-	Носов П. Л. [7, с. 44]

Джерело: розроблено автором на основі [3; 4; 5; 6; 7]

Згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», Оборотний капітал – це грошові кошти та їх еквіваленти, що не мають обмежень у використанні, а також інші ресурси, призначені для використання або реалізації протягом операційного циклу чи упродовж дванадцяти місяців з дати балансу [2]. До складу оборотного капіталу зазвичай включають: запаси,

дебіторську заборгованість, векселі одержані, поточні фінансові інвестиції, грошові кошти та їх еквіваленти, витрати майбутніх періодів та інші капітал короткострокового характеру.

Аналіз оборотного капіталу доцільно здійснювати з урахуванням їх класифікації, яка дає змогу виявити функціональне призначення кожного елемента у системі фінансової діяльності підприємства. Залежно від участі в кругообігу Оборотний капітал поділяються на ті, що обслуговують сферу виробництва (запаси, сировина, незавершене виробництво, готова продукція), та сферу обігу (грошові кошти, дебіторська заборгованість, поточні інвестиції). З огляду на джерела фінансування виділяють валові Оборотний капітал (загальний обсяг), чисті (профінансовані власними коштами і довгостроковими зобов'язаннями) та власні Оборотний капітал (сформовані виключно за рахунок капіталу підприємства).

За характером використання в часі Оборотний капітал класифікуються як постійні та змінні: перші забезпечують безперебійну операційну діяльність, другі залежать від коливань виробничих потреб. З погляду планування Оборотний капітал поділяються на нормовані та ненормовані. За часом перебування в обороті – на початкові (використовуються на старті циклу), функціональні (у процесі виробництва) та накопичені (утворюються після завершення циклу). За ступенем ліквідності – на високоліквідні, середньоліквідні та низьколіквідні, що відображає швидкість їх перетворення у грошову форму.

Вагомість оборотного капіталу у структурі балансу підприємств України підтверджують статистичні дані. Як свідчить інформація, наведена у таблиці 1.2, у середньому вони становлять близько 60% від загальної валюти балансу, що вказує на їх ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності. Основними складовими оборотного капіталу за обсягом є дебіторська заборгованість, запаси та грошові кошти з їх еквівалентами, тоді як частка інших елементів не перевищує 5% і не справляє значного впливу на загальний фінансовий стан підприємства.

Таблиця 1.2

Обсяг оборотного капіталу та їх частка у валюті балансу підприємств України, млн. грн.

	2021 рік		2022 рік		2023 рік	
Показник	**Сума**	**Частка**	**Сума**	**Частка**	**Сума**	**Частка**
Дебіторська заборгованість	5 098	36%	5 433	37%	5 862	36%
Запаси	2 096	15%	2 239	15%	2 528	15%
Грошові кошти та їх еквіваленти	631	4%	724	5%	1 099	7%
Інші Оборотний капітал	294	2%	333	2%	397	2%
Поточні фінансові інвестиції	196	1%	187	1%	198	1%
Витрати майбутніх періодів	60	0,4%	64	0,4%	66	0,4%
Поточні біологічні капітал	36	0,3%	45	0,3%	44	0,3%
Баланс	14 070	-	14 655	-	16 443	-

Джерело: розроблено автором на основі [8]

Розглянемо більш ґрунтовно економічну сутність ключових складових елементів оборотного капіталу, які мають важливе значення для управління підприємством, із урахуванням положень міжнародних та національних стандартів бухгалтерського обліку.

Запаси – це капітал, які підприємство зберігає з метою подальшої реалізації в межах звичайної діяльності, використовує у виробничому процесі або залучає для виконання господарських операцій. До складу запасів входять сировина й матеріали, незавершене виробництво, готова продукція, інші матеріальні ресурси, а також малоцінні та швидкозношувані предмети й поточні біологічні капітал [9; 10].

У міжнародній практиці бухгалтерського обліку не існує окремого стандарту, що регламентує дебіторську заборгованість. У Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» вона визначається доволі стисло — як сума заборгованості підприємству на певну дату [11]. З огляду на це, для формування більш повного уявлення про дану категорію активів було проаналізовано різні альтернативні трактування поняття «дебіторська заборгованість».

На рисунку 1.1 наведено варіанти визначень економічної сутності цієї категорії (джерело: укладено автором на основі [12; 13]).

Рис. 1.1. Сутність визначення дебіторської заборгованості.

У науковій літературі інтерпретація поняття дебіторської заборгованості може різнитися залежно від позиції сторін. Для підприємства це, передусім, капітал або кошти, які мають бути отримані, тоді як для зовнішніх контрагентів — це зобов’язання або борги до сплати. Однак більшість визначень мають спільні риси, зокрема, що така заборгованість виникає внаслідок господарських операцій між підприємством і юридичними або фізичними особами, в межах яких підприємство передає продукцію, товари, послуги чи виконує роботи. У результаті таких операцій підприємство набуває права на грошові надходження, що й формують дебіторську заборгованість, яка відображається у звітності на конкретну дату.

До складу оборотного капіталу зазвичай включають наступні види дебіторської заборгованості:

за реалізовану продукцію, товари, виконані роботи чи надані послуги (заборгованість покупців);

за авансами, наданими контрагентам у рахунок майбутніх розрахунків;

за взаєморозрахунками з бюджетом (зокрема, переплата податків і зборів, включаючи податок на прибуток);

інша поточна дебіторська заборгованість, що не належить до жодної з наведених категорій, але включається до оборотного капіталу.

Міжнародні та національні стандарти також деталізують окремі види дебіторської заборгованості: за майно, передане у фінансову оренду, довгострокові векселі, позики працівникам і третім сторонам, підзвітні суми, нараховані дохідні відсотки, суми претензій, компенсації за збитки тощо [14].

Окрім структури дебіторської заборгованості, важливим є її поділ за певними ознаками:

за терміном погашення – на короткострокову (в межах 12 місяців) і довгострокову (більше 12 місяців);

за станом погашення – поточна (термін не настав), прострочена (термін сплив), відстрочена (термін продовжено);

за походженням – операційна (в рамках основної діяльності), неопераційна (в межах інших операцій);

за типом дебітора – заборгованість від клієнтів, дочірніх компаній, працівників тощо;

за підставою виникнення – виправдана (обумовлена стандартною практикою розрахунків), невиправдана (виникла внаслідок порушень або помилок);

за ступенем ймовірності погашення – нормальна (надійна), сумнівна, безнадійна;

за економічною природою – товарна (пов’язана з реалізацією продукції чи послуг) або нетоварна (виникла з інших причин);

за формою розрахунків – монетарна (фіксована сума грошових коштів) або немонетарна (натуральний обмін).

Загальна класифікація дебіторської заборгованості наведена у таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Класифікація дебіторської заборгованості

Критерій	**Типи**
За очікуваним терміном погашення	Короткострокова, довгострокова
За фактичним статусом і терміном сплати	Поточна, прострочена, відстрочена
За характером діяльності	Операційна, неопераційна
За видами дебіторів	Від покупців та замовників, від дочірніх підприємств, від працівників підприємства
За причиною виникнення	Виправдана, невиправдана
За рівнем впевненості у погашенні	Надійна, сумнівна, безнадійна
За об’єктом щодо якого виникла	Товарна, нетоварна
За формою розрахунків	Монетарна, немонетарна

Джерело: розроблено автором на основі [12; 13]

Третім за значенням елементом оборотного капіталу, який займає вагому частку у їх загальній структурі згідно з даними таблиці 1.2 та має помітний вплив на фінансове становище підприємства, є грошові кошти та їх еквіваленти. Згідно з Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», до грошових коштів належать готівка, залишки на банківських рахунках і депозити на вимогу. У свою чергу, еквіваленти грошових коштів – це короткострокові, високоліквідні фінансові інструменти, які можна швидко перетворити на відому суму коштів і які мають незначний ризик втрати вартості [2].

З позиції фінансового менеджменту грошові кошти відіграють ключову роль у забезпеченні безперервності господарських процесів. Саме за їх рахунок підприємство здійснює закупівлю необхідних ресурсів, що формують виробничі запаси, далі відбувається виробництво, результатом якого є готова продукція, що реалізується і знову приносить грошові надходження. Таким чином, капітал проходить повний цикл обігу, який постійно повторюється. Оборотні кошти в своєму русі проходять три етапи: грошовий, виробничий та

товарний. Циклічність обігу оборотного капіталу згідно з його структурними елементами відображено на рисунку 1.2.

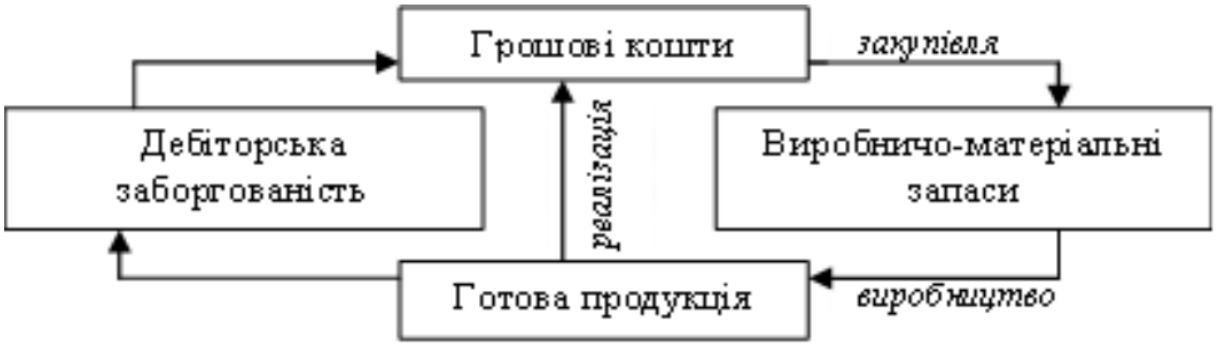

Рис. 1.2. Кругообіг оборотного капіталу підприємства

У межах підрозділу було проаналізовано економічну природу оборотного капіталу, зокрема таких складових, як дебіторська заборгованість, грошові кошти з їх еквівалентами та запаси. Особливу увагу приділено різним підходам до трактування дебіторської заборгованості, а також ідентифікації основних умов її виникнення та способів обліку.

Таким чином, оборотний капітал мають істотне значення для фінансової стабільності підприємства, оскільки є основою для забезпечення безперервної операційної діяльності. Їх економічна суть полягає у тому, що вони безпосередньо залучені на всіх етапах операційного процесу та мають вплив на такі ключові показники, як фінансова стійкість, ліквідність, прибутковість, платоспроможність і ділова активність. У процесі операційного циклу Оборотний капітал перетворюються з грошової форми у запаси, потім – у готову продукцію та виручку, яка знову залучається у виробничий процес, завершуючи цикл.

1.2. Критерії та індикатори ефективного управління оборотним капіталом

Управління оборотними капіталом підприємства завжди переслідує певні цілі, серед яких – розширення масштабів операційної діяльності, збільшення обсягів виручки, зміцнення конкурентних позицій тощо. Проте ефективність такого управління можливо об'єктивно оцінити лише через систему спеціальних показників. Важливість розуміння сутності цих індикаторів та їхнього впливу на фінансовий стан полягає в тому, що правильне трактування результатів розрахунків сприяє підвищенню загальної ефективності управління фінансами підприємства та зниженню ризиків. У зв’язку з цим доцільно класифікувати ключові показники ефективності управління оборотними капіталом, уточнити їх зміст, методи аналізу та особливості впливу зміни оборотного капіталу на їх динаміку.

Фінансовий стан підприємства є результатом усієї його операційної діяльності та рівня корпоративного управління, який відображається у показниках прибутковості, розвитку бізнесу та зростанні добробуту акціонерів у певні періоди. Аналіз фінансових коефіцієнтів дає змогу оцінити як сильні, так і слабкі сторони фінансової діяльності компанії, зіставляючи поточні результати з минулими періодами або з іншими суб’єктами тієї ж галузі [18, с. 2723].

Аналіз фінансового стану охоплює оцінку поточної ситуації на підприємстві, визначення змін, що відбулися, а також прогнозування основних тенденцій розвитку. Основою такого аналізу слугує бухгалтерський баланс, на основі якого обчислюються необхідні показники залежно від мети аналізу та завдань з покращення фінансової стабільності. Ці показники умовно поділяються на кілька основних груп: рентабельності, ділової активності, фінансової стійкості, ліквідності та майнового стану [19, с. 42]. Далі розглянемо, які саме з цих показників залежать від змін в оборотних активах.

До групи рентабельності належать: рентабельність активів, власного та акціонерного капіталу, продажів і продукції. У контексті управління оборотними капіталом найбільш значущим є показник рентабельності активів, який розраховується як відношення чистого прибутку до середньої вартості активів. Цей індикатор у відсотках відображає, скільки одиниць прибутку приносить кожна одиниця вкладених активів [20].

Показники ділової активності, на які впливають Оборотний капітал, включають:

коефіцієнт оборотності активів (відношення чистої виручки до середніх активів);

коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (відношення чистої виручки до середньої дебіторської заборгованості);

коефіцієнт оборотності запасів (собівартість реалізованої продукції поділена на середню вартість запасів);

коефіцієнт оборотності чистого робочого капіталу (чиста виручка на середній обсяг чистого обігового капіталу, який складається з запасів, дебіторки, грошових коштів та еквівалентів за вирахуванням кредиторської заборгованості);

строк погашення дебіторської заборгованості (розраховується як тривалість періоду, поділена на відповідний коефіцієнт оборотності);

тривалість операційного циклу (сума періодів обігу дебіторської заборгованості та запасів);

фінансовий цикл (різниця між операційним циклом та періодом обігу кредиторської заборгованості);

період обігу чистого робочого капіталу (кількість днів у періоді, поділена на відповідний коефіцієнт оборотності).

До цієї ж групи входять показники, не залежні від змін в оборотних активах, зокрема: оборотність кредиторської заборгованості, строк її погашення, оборотність основних засобів та власного капіталу [21]. Використання цих коефіцієнтів дозволяє оцінити швидкість обігу ресурсів

підприємства, що може призвести до зменшення постійних витрат і вивільнення коштів для подальших інвестицій або поточної діяльності [22].

Для аналізу фінансової стійкості застосовують показники, що прямо залежать від обсягу оборотного капіталу:

коефіцієнт фінансової незалежності (власний капітал до активів);

коефіцієнт маневреності (власні оборотні кошти до власного капіталу);

співвідношення оборотних і необоротного капіталу;

співвідношення загальних зобов'язань до активів;

співвідношення довгострокових зобов'язань до активів;

коефіцієнт забезпеченості запасів (власні оборотні кошти до запасів);

коефіцієнт фінансового ризику (власні кошти до позикових).

Разом із тим, існують інші показники стійкості, які не залежать від оборотного капіталу – наприклад, співвідношення довгострокових зобов'язань до необоротного капіталу, коефіцієнт покриття відсотків, запас фінансової стійкості, маржинальний дохід, операційний важіль [23].

Окрему категорію становлять показники ліквідності, для розрахунку яких капітал і пасиви групуються відповідно до ступеня їх ліквідності – тобто здатності швидко бути реалізованими або спрямованими на покриття зобов'язань. Такий розподіл відображений у таблиці 1.4. Основними коефіцієнтами ліквідності є:

поточна ліквідність (відношення активів груп А1, А2, А3 до пасивів груп П1 та П2);

швидка ліквідність (капітал груп А1 і А2 до пасивів П1 і П2);

абсолютна ліквідність (капітал А1 до пасивів П1, П2, П3).

Баланс підприємства вважається абсолютно ліквідним, якщо виконуються умови: А1 > П1, А2 > П2, А3 > П3 та А4 < П4.

Таблиця 1.4

Класифікація активів та пасивів за ліквідністю

Група	**Складові**
Активи	
Найбільш ліквідні капітал ($А_1$)	Грошові кошти та їх еквівелнти, поточні фінансові інвестиції
Капітал, що швидко реалізуються ($А_2$)	Дебіторська заборгованість за товари та послуги, товари, готова продукція, векселі одержані
Капітал, що повільно реалізуються ($А_3$)	Інша поточна дебіторська заборгованість (за винятком товарної), запаси (за винятком готової продукції та товарів), інші Оборотний капітал, витрати майбутніх періодів
Капітал, що важко реалізуються ($А_4$)	НеОборотний капітал
Пасиви	
Найбільш термінові зобов'язання ($П_1$)	Поточні зобов'язання за розрахунками, інші поточні зобов'язання
Короткострокові пасиви ($П_2$)	Короткострокові кредити банків, поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями, кредиторська заборгованість за товари та послуги
Довгострокові пасиви ($П_3$)	Довгострокові зобов'язання та довгострокові забезпечення
Постійні пасиви ($П_4$)	Власний капітал

Джерело: розроблено автором на основі [24]

Оборотний капітал суттєво впливають на фінансовий стан підприємства, зокрема під час оцінки кредитного ризику, розрахунку інтегрального показника та визначення ймовірності дефолту. До складових інтегрального показника, що частково залежать від оборотного капіталу, належать: частка капіталу у структурі балансу, показники загальної, швидкої та поточної ліквідності, оборотність запасів, співвідношення боргу до активів, показник покриття активів прибутком до оподаткування, питома вага неопераційних активів у балансі та оборотність поточних активів [25].

Ще одним важливим елементом фінансового стану підприємства є його платоспроможність, яка характеризує здатність підприємства своєчасно розраховуватись за терміновими зобов'язаннями за рахунок наявних грошових коштів та їх еквівалентів. На відміну від ліквідності, яка є більш стабільною

характеристикою, платоспроможність дозволяє оцінити фінансову спроможність підприємства у конкретний момент часу. Аналіз цього показника здійснюється за допомогою ряду коефіцієнтів, чутливих до змін в оборотних активах, зокрема:

коефіцієнт поточної платіжної спроможності (співвідношення залишку грошових коштів до різниці між кредиторською та дебіторською заборгованістю);

коефіцієнт оперативної платоспроможності (співвідношення платіжних коштів до термінових зобов'язань);

коефіцієнт абсолютної платоспроможності (грошові кошти та їх еквіваленти поділені на поточні зобов'язання);

коефіцієнт забезпеченості підприємства власними оборотними ресурсами (відношення власного оборотного капіталу до оборотного капіталу за виключенням витрат майбутніх періодів);

коефіцієнт відновлення (чи втрати) платоспроможності (показник поточної ліквідності, поділений на нормативне значення, яке дорівнює 2);

коефіцієнт маневреності (відношення різниці між оборотними капіталом та поточними зобов'язаннями до власного капіталу);

коефіцієнт співвідношення чистих оборотного капіталу до чистих активів;

загальний коефіцієнт платоспроможності (відношення загальних активів до зобов'язань);

коефіцієнт мобільності активів (відношення оборотного капіталу до сукупних активів підприємства).

Оцінка платоспроможності також може здійснюватися на основі платіжного балансу, який формується на конкретну дату і порівнює наявні ресурси для розрахунків (грошові кошти, дебіторська заборгованість) із зобов'язаннями, що потребують негайного погашення (кредити, позики, векселі) [24].

Для забезпечення стійкої роботи підприємства важливо підтримувати фінансові коефіцієнти на нормативному рівні. Хоча в науковій літературі зустрічаються різні оптимальні значення для окремих показників, загалом існують узагальнені допустимі межі, наведені у таблиці 1.5.

Таблиця 1.5

Нормативні значення показників, які мають вплив на фінансовий стан підприємства та залежать від оборотного капіталу

Показник	**Нормативне значення**
1	2
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,5 – 0,8
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Зростання
Коефіцієнт співвідношення оборотних та необоротних коштів	Зростання
Коефіцієнт співвідношення загальних зобов'язань та сумарних активів	0,2 – 0,5
Коефіцієнт співвідношення довгострокових зобов'язань до активів	0,2 – 0,5
Коефіцієнт поточної ліквідності	> 2
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,7 – 0,8
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2 – 0,35
Коефіцієнт забезпеченості запасами	Зростання
Показник фінансового ризику	Зменшення
Коефіцієнт маневреності	0 – 1
Коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності	Коефіцієнт відновлення > 1 – можливе відновлення платоспроможності протягом 6 місяців; якщо < 1 – відсутня можливість відновлення; якщо < 1 – можлива втрата платоспроможності протягом 3 місяців
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	> 0,5
Коефіцієнт співвідношення чистих оборотного капіталу до чистих активів	Збільшення
Коефіцієнт загальної платоспроможності	≥ 0,2
Коефіцієнт мобільності активів	≥ 0,5

Джерело: розроблено автором на основі [23; 26]

У цьому підрозділі було здійснено аналіз ключових показників, що характеризують фінансовий стан підприємства і залежать від стану оборотного капіталу, зокрема від змін у дебіторській заборгованості, запасах, грошових

коштах та їх еквівалентах. Окрім того, подано нормативні значення основних фінансових індикаторів, що формуються під впливом оборотного капіталу.

Таким чином, результативність управління оборотними капіталом підприємства визначається їхньою структурою та обсягом, оптимальність яких можна оцінити на основі системи показників фінансової стійкості, ліквідності, рентабельності, ділової активності та платоспроможності. Коректне тлумачення цих показників і їх узгоджене планування відповідно до нормативних меж є важливою складовою ефективного управління оборотними капіталом.

РОЗДІЛ 2.
ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства

Аналіз фінансового стану підприємства повинен здійснюватися комплексно. Оцінювання лише окремого елементу, наприклад, виключно оборотного капіталу, не дозволяє сформувати повне уявлення про фінансові труднощі або переваги компанії. Саме тому дослідження фінансового стану ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна» доцільно розпочати з загальної техніко-економічної характеристики підприємства.

ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна» є частиною міжнародної корпорації Jacobs Douwe Egberts, що спеціалізується на виробництві кави та чаю. Компанія зареєстрована 25 березня 2015 року в місті Тростянець Сумської області, що стало значущим кроком у розширенні глобальної присутності бренду Jacobs. Основна діяльність полягає у виробництві та реалізації продукції бренду Jacobs та інших преміальних марок на українському ринку, що забезпечує компанії лідируючі позиції серед виробників напоїв.

Єдиним власником підприємства є компанія Jacobs Douwe Egberts International B.V., зареєстрована в Нідерландах, яка володіє 100% його статутного капіталу, що становить 10 587 905,95 грн. [34]. Стратегічний розвиток компанії забезпечується міжнародними інвесторами.

Підприємство належить до категорії великих за розмірами: у 2023 році в ньому працювало 333 особи, а чистий дохід від реалізації перевищив 4 млрд грн [35]. Організаційно-правова форма — товариство з обмеженою відповідальністю, що забезпечує оперативність у прийнятті рішень та обмеження ризиків для учасників. Компанія є приватною, що сприяє її тісній інтеграції до глобальних ринків.

Сфера виробництва кави та чаю в Україні характеризується активним розвитком і значним потенціалом, попри жорстку конкуренцію. На функціонування підприємств галузі вагомо впливають макроекономічні чинники, зокрема інфляційні процеси, купівельна спроможність населення та логістичні труднощі. ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна» зберігає провідні позиції завдяки впізнаваному бренду, широким масштабам діяльності та сучасній логістичній інфраструктурі.

Як показано на рисунку 2.1, у 2022 році імпорт кави в Україну зменшився на 46,2%, однак у 2023 році відбулося його відновлення з приростом на 10,5%.

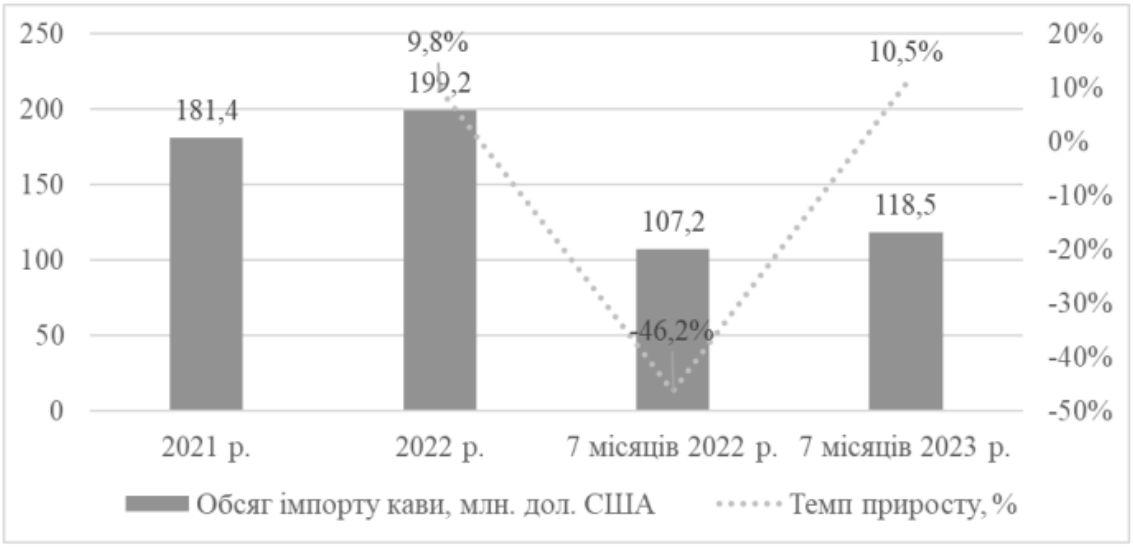

Рис. 2.1 Динаміка імпорту кави в Україну у 2021–2023 рр., млн дол. США

Рисунок 2.2 ілюструє стабільне зростання доходів на українському ринку розчинної кави впродовж 2020–2023 років, які досягли 185,3 млн дол. США у 2023 році.

Згідно з рейтингом Ukrainian Business Award за 2023 рік (рисунок 2.3), бренд Jacobs, що належить ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна», посів 4 місце, що підтверджує його вагоме становище на ринку.

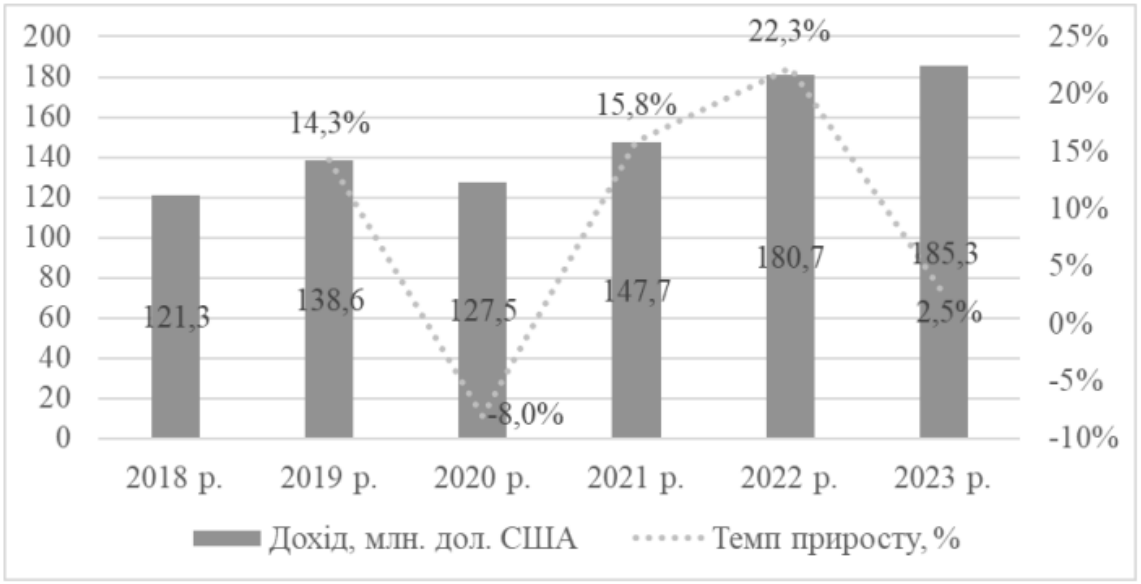

Рис. 2.2 Дохід на ринку розчинної кави в Україні у 2018–2023 рр., млн дол. США

Рис. 2.3 Рейтинг брендів компаній, що займаються продажем кави за версією Ukrainian Business Award за 2023 рік

Джерело: розроблено автором на основі [36]

Розглянемо докладніше зміни основних фінансових показників діяльності підприємства. Насамперед здійснимо аналіз динаміки й структури активів, результати якого подано в таблицях 2.1 та 2.2. Це зумовлено тим, що капітал є ключовим елементом, який забезпечує поточну операційну діяльність компанії. Аналізуючи капітал, можна оцінити співвідношення між короткостроковими та

довгостроковими складовими, визначити рівень ліквідності, а також здатність підприємства оперативно конвертувати капітал у грошові кошти для покриття зобов'язань.

Таблиця 2.1

Аналіз динаміки складових активів ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна» у 2021-2023 роках, тис. грн.

Назва рядка	**2021 рік**	**2022 рік**	**2023 рік**	**Абсолютне відхилення**		**Відносне відхилення**	
				2022-2021 рр.	**2023-2022 рр.**	**2022-2021р.**	**2023-2022рр.**
I. Необоротні активи: Нематеріальні активи	2 794	2 070	1 261	-724	-809	-26%	-39%
Незавершені капітальні інвестиції	78 497	16 727	12 431	-61 770	-4 296	-79%	-26%
Основні засоби	482 190	495 531	732 529	13 341	236 998	3%	48%
первісна вартість	*880 228*	*951 059*	*1 308 787*	*70 831*	*357 728*	*8%*	*38%*
знос	*398 038*	*455 528*	*576 258*	*57 490*	*120 730*	*14%*	*27%*
Довгострокова дебіторська заборгованість	3 222	3 222	3 222	0	0	0%	0%
Відстрочені податкові активи	13 415	47 319	31 833	33 904	-15 486	253%	-33%
Усього за розділом I	580 118	564 869	781 276	-15 249	216 407	-3%	38%
Виробничі запаси	139 587	219 458	229 322	79 871	9 864	57%	4%
Готова продукція	56 789	131 472	124 501	74 683	-6 971	132%	-5%
Товари	23 599	46 639	88 883	23 040	42 244	98%	91%
Дебіторська заборгованість	734 587	617 875	641 175	-116 712	23 300	-16%	4%
Гроші та їх еквіваленти	381 615	45 949	522 257	-335 666	476 308	-88%	1037%
Витрати майбутніх періодів	735	329	3 969	-406	3 640	-55%	1106%
Усього за розділом II	1 336 912	1 061 722	1 610 107	-275 190	548 385	-21%	52%
Баланс	1 917 030	1 626 591	2 391 383	-290 439	764 792	-15%	47%

Джерело: розроблено автором на основі [37; 38; 39]

Також це дозволяє виявити загальну динаміку зміни обсягу активів, оцінити ефективність їх використання на основі фінансових коефіцієнтів (зокрема, рентабельності активів, швидкості обігу), проаналізувати рівень залежності від зовнішнього фінансування, ступінь зношеності основних засобів і необхідність їх оновлення, ефективність інвестиційної політики, обсяг капіталовкладень у неОборотний капітал, а також рівень ризику неплатоспроможності на основі співвідношення короткострокових активів і зобов'язань.

Таблиця 2.1 демонструє зміну складу активів ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна» у 2021–2023 роках (тис. грн), а таблиця 2.2 – їхню структуру в динаміці (%). На основі отриманих даних можна сформувати висновки щодо фінансового становища підприємства. Зокрема, у 2022 році відбулося помітне скорочення активів порівняно з 2021 роком, що було спричинене здебільшого зменшенням обсягу грошових коштів і їх еквівалентів на 88%. Основною причиною стала повномасштабна війна, яка розпочалася в лютому 2022 року. Через складнощі з логістикою та неможливість повноцінної роботи підприємство було змушене призупинити операційну діяльність, зосередившись на безпеці персоналу та обмеженні перебування працівників на виробництві.

Втім, уже у 2023 році спостерігається поступове відновлення господарської діяльності, що супроводжується зростанням обсягу активів на 47%. Це стало можливим завдяки стабілізації логістичних і операційних процесів, а також зростанню інвестицій в основні засоби, які збільшились на 48% у порівнянні з попереднім періодом. Окрім того, суттєво зросли залишки грошових коштів – у 10 разів порівняно з 2022 роком. Структура активів також демонструє, що у 2022 році погіршилася миттєва ліквідність підприємства через скорочення частки грошових коштів та їх еквівалентів.

Накопичений знос основних засобів у 2021–2022 роках становив у середньому 50% від первісної вартості, що вказує на значний рівень фізичного

та морального зношення обладнання. Однак у 2023 році завдяки оновленню основних засобів цей показник знизився до 45%.

Таблиця 2.2

Аналіз динаміки структури активів ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна» у 2021-2023 роках, %

				Абсолютне відхилення		Відносне відхилення	
Назва рядка	**2021 рік**	**2022 рік**	**2023 рік**	**2022-2021 рр.**	**2023-2022 рр.**	**2022-2021р.**	**2023-2022рр.**
Нематеріальні капітал	0,1	0,1	0,1	0	-0,1	-13	-59
Незавершені капітальні інвестиції	4,1	1,0	0,5	-3,1	-0,5	-75	-49
Основні засоби	25,2	30,5	30,6	5,3	0,2	21	1
Довгострокова дебіторська заборгованість	0,2	0,2	0,1	0	-0,1	18	-32
Відстрочені податкові капітал	0,7	2,9	1,3	2,2	-1,6	316	-54
Усього за розділом I	**30,3**	**34,7**	**32,7**	**4,5**	**-2,1**	**15**	**-6**
Виробничі запаси	7,3	13,5	9,6	6,2	-3,9	85	-29
Готова продукція	3	8,1	5,2	5,1	-2,9	173	-36
Товари	1,2	2,9	3,7	1,6	0,8	133	30
Дебіторська заборгованість	38,3	38	26,8	-0,3	-11,2	-1	-29
Гроші та їх еквіваленти	19,9	2,8	21,8	-17,1	19,0	-86	673
Витрати майбутніх періодів	<1	<1	0,2	0	0,1	-47	721
Усього за розділом II	**69,7**	**65,3**	**67,3**	**-4,5**	**2,1**	**-6**	**3**
Баланс	**100**	**100**	**100**	-	-	-	-

Джерело: розроблено автором на основі [37; 38; 39]

У подальшому звернемо увагу на пасиви підприємства. Аналіз джерел фінансування дозволяє оцінити структуру капіталу, визначити співвідношення власних і залучених коштів, рівень фінансової незалежності, частку довгострокових і короткострокових зобов’язань у загальній структурі пасивів.

Таблиця 2.3 містить дані щодо змін у структурі пасивів ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна» за період 2021–2023 років (тис. грн).

Таблиця 2.3

Аналіз динаміки джерел фінансування ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна» у 2021-2023 роках, тис. грн.

				Абсолютне відхилення		**Відносне відхилення**	
Назва рядка	**2021 рік**	**2022 рік**	**2023 рік**	**2022-2021 рр.**	**2023-2022 рр.**	**2022-2021р.**	**2023-2022рр.**
Зареєстрований (пайовий) капітал	10 588	10 588	10 588	-	-	0%	0%
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	412 769	165 310	444 159	-247 459	278 849	-60%	169%
Усього за розділом I	**423 357**	**175 898**	**454 747**	**-247 459**	**278 849**	**-58%**	**159%**
Інші довгострокові зобов’язання	44 982	-	32 027	-44 982	32 027	-100%	100%
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	16 706	32 736	58 606	16 030	25 870	96%	79%
Цільове фінансування	73	73	67	-	-6	0%	-8%
Усього за розділом II	**61 761**	**32 809**	**90 700**	**-28 952**	**57 891**	**-47%**	**176%**
Кредиторська заборгованість	1 366 608	1 335 828	1 787 312	-30 780	451 484	-2%	34%
Поточні забезпечення	49 500	72 243	58 624	22 743	-13 619	46%	-19%
Інші поточні зобов’язання	15 804	9 813	-	-5 991	-9 813	-38%	-100%
Усього за розділом III	**1 431 912**	**1 417 884**	**1 845 936**	**-14 028**	**428 052**	**-1%**	**30%**
Баланс	**1 917 030**	**1 626 591**	**2 391 383**	**-290 439**	**764 792**	**-15%**	**47%**

Джерело: розроблено автором на основі [37; 38; 39]

Це дає змогу охарактеризувати фінансову стабільність і ліквідність компанії, рівень фінансової автономії, спроможність своєчасно погашати поточні зобов’язання за рахунок оборотного капіталу, рівень кредитного навантаження та ймовірність виникнення загроз банкрутства. Також можна оцінити ефективність використання позикових коштів через співвідношення

між запозиченими ресурсами та доходами, визначити доцільність боргового фінансування, простежити зміни у власному капіталі та ступінь залежності підприємства від кредиторів.

Проаналізувавши таблицю 2.3, можна зробити висновок, що власний зареєстрований капітал підприємства залишався стабільним, однак загальна величина власного капіталу у 2022 році мала негативну тенденцію. Це було пов'язано з призупиненням операційної діяльності через повномасштабне вторгнення в Україну у лютому 2022 року, що призвело до отримання збитків у цьому ж році та скорочення нерозподіленого прибутку на 60%. Зниження пасивів у 2022 році також зумовлене повним припиненням інших довгострокових зобов'язань підприємства, зокрема, розірванням договорів фінансової оренди складських приміщень і транспортних засобів.

У 2023 році загальний обсяг пасивів зріс у півтора раза, що було обумовлено відновленням операційної діяльності до довоєнного рівня та отриманням прибутку, який збільшив нерозподілений прибуток у 2,5 раза. Крім того, у 2023 році підприємство поновило фінансову оренду активів, що призвело до зростання інших довгострокових зобов'язань на 32 млн грн. Також зафіксовано збільшення кредиторської заборгованості на 34%, що свідчить про розширення обсягів операційної діяльності та недостатньо швидке погашення заборгованості. Власний оборотний капітал підприємства є недостатнім, оскільки поточні зобов'язання перевищують Оборотний капітал.

У таблиці 2.4 представлено зміни у структурі джерел фінансування. Її аналіз показує, що фінансова стійкість підприємства є низькою через значну перевагу короткострокових зобов'язань над довгостроковими та власним капіталом.

Далі варто проаналізувати фінансові результати підприємства за 2021–2023 роки. Цей аналіз дозволить оцінити динаміку доходів, виявити зміни у виручці від реалізації продукції, що відображає рівень конкурентоспроможності і ефективності діяльності, а також оцінити структуру і динаміку виробничих витрат і ефективність управління ними.

Таблиця 2.4

Аналіз динаміки структури джерел фінансування ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна» у 2021-2023 роках, %

				Абсолютне відхилення		**Відносне відхилення, %**	
Назва рядка	**2021 рік**	**2022 рік**	**2023 рік**	**2022-2021 рр.**	**2023-2022 рр.**	**2022-2021р.**	**2023-2022рр.**
І. Власний капітал Зареєстрований (пайовий) капітал	0,6	0,7	0,4	0,1	-0,2	18	-32
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	21,5	10,2	18,6	-11,4	8,4	-53	83
Усього за розділом І	**22,1**	**10,8**	**19,0**	**-11,3**	**8,2**	**-51**	**76**
Інші довгострокові зобов'язання	2,3	0	1,3	-2,3	1,3	-100	-
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	0,9	2,0	2,5	1,1	0,4	131	22
Цільове фінансування	<1	<1	<1	<1	<1	18	-38
Усього за розділом ІІ	**3,2**	**2,0**	**3,8**	**-1,2**	**1,8**	**-37**	**88**
Кредиторська заборгованість	71,3	82,1	74,7	10,8	-7,4	15	-9
Поточні забезпечення	2,6	4,4	2,5	1,9	-2,0	72	-45
Інші поточні зобов'язання	0,8	0,6	0	-0,2	-0,6	-27	-100
Усього за розділом ІІІ	**74,7**	**87,2**	**77,2**	**12,5**	**-10,0**	**17**	**-11**
Баланс	**100**	**100**	**100**	-	-	-	-

Джерело: розроблено автором на основі [37; 38; 39]

На основі цього можна зробити висновки щодо обсягів і тенденцій зміни валового прибутку як основного показника ефективності основної діяльності підприємства, оцінити результати операційної діяльності, яка характеризує ефективність управління ключовими бізнес-процесами. Крім того, важливо врахувати вплив інших доходів і витрат (відсотків, дивідендів, курсових різниць) на загальний фінансовий результат, а також зробити висновки про чистий прибуток, обсяги та динаміку якого свідчать про загальну рентабельність підприємства. Аналіз рентабельності (валової, операційної, чистого прибутку) дозволить оцінити здатність підприємства генерувати прибуток, а порівняння доходів і витрат – ефективність використання ресурсів.

Дані про фінансові результати ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна» за останні три роки наведені у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Аналіз динаміки фінансових результатів ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна» за 2021-2023 роки, тис. грн.

				Абсолютне відхилення		Відносне відхилення	
Назва рядка	**2021 рік**	**2022 рік**	**2023 рік**	**2022-2021рр.**	**2023-2022рр.**	**2022-2021рр.**	**2023-2022рр.**
Чистий дохід	3 795 530	2 908 799	4 037 498	-886 731	1 128 699	-23%	39%
Собівартість реалізованої продукції	2 473 921	2 002 389	3 110 474	-471 532	1 108 085	-19%	55%
Валовий: прибуток	**1 321 609**	**906 410**	**927 024**	**-415 199**	**20 614**	**-31%**	**2%**
Інші операційні доходи	168 748	82 504	105 549	-86 244	23 045	-51%	28%
Адміністративні витрати	269 555	272 255	339 569	2 700	67 314	1%	25%
Витрати на збут	263 165	179 598	312 307	-83 567	132 709	-32%	74%
Інші операційні витрати	145 137	683 137	210 443	538 000	-472 694	371%	-69%
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток (збиток)	**812 500**	**-146 076**	**170 254**	**-958 576**	**316 330**	**-118%**	**-217%**
Інші фінансові доходи	9 354	10 034	8 761	680	-1 273	7%	-13%
Фінансові витрати	3 065	1 416	589	-1 649	-827	-54%	-58%
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток)	**818 789**	**-137 458**	**178 426**	**-956 247**	**315 884**	**-117%**	**-230%**
Витрати (дохід) з податку на прибуток	-148 389	22 676	-32 254	171 065	-54 930	-115%	-242%
Чистий фінансовий результат: прибуток (збиток)	**670 400**	**-114 782**	**146 172**	**-785 182**	**260 954**	**-117%**	**-227%**

Джерело: розроблено автором на основі [37; 38; 39]

З аналізу таблиці 2.5 видно, що у 2022 році підприємство зазнало суттєвих збитків через повномасштабне вторгнення в лютому 2022 року. Операційна діяльність була припинена, що призвело до зниження виручки на 23%, скорочення інших операційних доходів на 51% та триразового збільшення інших операційних витрат, пов'язаних із втратами товарно-матеріальних цінностей і збитками через курсові різниці. Однак у 2023 році підприємство змогло відновити операційну діяльність до довоєнного рівня: виручка 2023 року перевищила показник 2021 року на 6%, пропорційно цьому зросли собівартість реалізованої продукції, адміністративні витрати та витрати на збут. Інші операційні доходи у 2023 році практично досягли довоєнного рівня, а інші операційні витрати суттєво знизилися.

У цьому підрозділі представлено техніко-економічну характеристику підприємства ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна». Проаналізовано динаміку та структуру активів, пасивів і фінансових результатів підприємства за період 2021–2023 років, досліджено ринкові тенденції в кавовій галузі України, а також інші чинники, що впливали на економічну діяльність підприємства у зазначений період, визначено його позицію на ринку.

За результатами структурно-динамічного аналізу оборотного капіталу ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна» можна констатувати негативну тенденцію, пов'язану із зростанням залежності підприємства від зовнішніх кредиторів. Водночас загальна динаміка за 2023 рік у порівнянні з 2022 свідчить про значне відновлення операційної діяльності після її призупинення в 2022 році через повномасштабне вторгнення. Аналіз структури оборотного капіталу вказує на неефективність у вигляді надмірного накопичення запасів, що призводить до відволікання вільних коштів від більш пріоритетних напрямів діяльності підприємства.

2.2. Оцінка рівня ділової активності та ефективності управління оборотним капіталом

Оборотний капітал займають значну частку в загальній структурі активів ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна» та виступають основним джерелом забезпечення безперервності операційної діяльності. Недостатньо ефективне управління цими капіталом може призвести до втрати фінансової стабільності, погіршення платоспроможності, зниження ліквідності та рентабельності. Для оцінки ефективності управління оборотними капіталом використовують показники ділової активності, тому далі розглянемо їх аналіз, сутність і чинники впливу.

Оцінка ефективності управління оборотними капіталом є комплексним завданням, яке вимагає аналізу низки показників. Ключовим серед них є швидкість обігу оборотного капіталу, яка характеризується коефіцієнтом оборотності. Висока швидкість обігу свідчить про ефективну фінансову політику підприємства.

Проаналізуємо розрахунки основних показників ефективності використання оборотного капіталу ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна» за період 2021–2023 років.

Коефіцієнт оборотності оборотного капіталу відображає співвідношення виручки до середньої величини оборотного капіталу за період та вказує на кількість їх повних оборотів. У 2022 році цей показник знизився з 3,3 до 2,4 оборотів, що свідчить про збільшення потреби підприємства у фінансових ресурсах для підтримки поточної активності. Це падіння було викликане зниженням виручки на 23% у 2022 році порівняно з 2021 роком через призупинення операційної діяльності у зв’язку з повномасштабним вторгненням. Проте у 2023 році оборотність збільшилася на 41%, хоча і не досягла довоєнного рівня. Зростання у 2023 році відображає відновлення ділової активності підприємства, що зумовлено значним зростанням виручки порівняно з менш вираженим збільшенням оборотного капіталу. Нормативне

значення цього коефіцієнта залежить від галузі, але загальною є тенденція його збільшення у порівнянні з попереднім періодом, що було виконано підприємством у 2023 році.

Період обертання оборотного капіталу визначає кількість днів, необхідних для здійснення одного повного обороту активів. Зміни цього показника тісно пов’язані з коливаннями коефіцієнта оборотності, оскільки період обертання розраховується як кількість днів у році, поділена на коефіцієнт оборотності. Аналіз факторів, що впливали на коефіцієнт оборотності, є релевантним і для періоду обертання. Нормою вважається скорочення періоду обертання, що було дотримано підприємством у 2023 році, тоді як у 2022 році період зріс через призупинення операційної діяльності.

Коефіцієнт завантаження оборотних коштів є оберненим до коефіцієнта оборотності і показує, яку суму оборотних коштів потрібно витратити для отримання 1 гривні виручки. Чим менший цей коефіцієнт, тим ефективніше використання коштів. У 2022 році він незначно зріс через ті ж негативні чинники, що впливали на оборотність, але у 2023 році підприємство покращило управління оборотними коштами, знизивши коефіцієнт із 0,4 до 0,3.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості відображає ефективність управління дебіторською заборгованістю, показуючи, скільки разів за період було погашено заборгованість. Його значення залежить від рівня середньої дебіторської заборгованості, яка була стабільною протягом 2021–2023 років. У 2022 році коефіцієнт значно знизився через падіння виручки внаслідок обмежень операційної діяльності, але у 2023 році відновився і перевищив довоєнний рівень. Нормативні значення цього коефіцієнта можуть варіюватися залежно від галузі від 6 до 18 оборотів, при цьому бажаною є тенденція до збільшення, що і було досягнуто у 2023 році.

Оборотність дебіторської заборгованості визначає період одного повного обороту дебіторської заборгованості, корелюючи з коефіцієнтом оборотності. Вона характеризує платіжну дисципліну покупців. Для різних підприємств нормативи можуть коливатися від 30 до 75 днів залежно від виду діяльності. У

2022 році цей період зріс до 84 днів через загальне погіршення платоспроможності підприємств під впливом повномасштабного вторгнення. У 2023 році період знизився до 56 днів, що хоча і перевищує норматив у 30 днів для оптової торгівлі, свідчить про позитивну динаміку.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості відображає кількість оборотів кредиторської заборгованості за рік. Підприємство має суттєве перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською, що свідчить про використання кредиторських коштів для фінансування операційної діяльності замість оптимізації інкасації дебіторської заборгованості. У 2022 році коефіцієнт значно знизився, а в 2023 році зріс на 20%, проте залишався низьким. Це пов’язано зі зростанням кредиторської заборгованості на 27% у 2022 році та на 16% у 2023 році і значним падінням виручки у 2022 році. Оптимальний діапазон оборотності кредиторської заборгованості становить від 4 до 12 оборотів на рік, з тенденцією до збільшення, що частково було досягнуто у 2023 році, але не на достатньому рівні для забезпечення фінансової стійкості.

Коефіцієнт оборотності запасів відображає ефективність управління запасами та ділову активність підприємства. Ефективним вважається баланс, коли запаси достатні для забезпечення безперебійної діяльності, але при цьому не перевантажують фінансові ресурси. У 2022 році середні виробничі запаси зросли через зупинку операційної діяльності та логістичні складнощі, у 2023 році запаси також збільшилися, проте пропорційно з ростом виручки на 39% у порівнянні з 2022 роком. Нормативи для коефіцієнта оборотності запасів коливаються від 3 до 18 залежно від індустрії, при цьому зростання є позитивною тенденцією, що було зафіксовано у 2023 році.

Оборотність кредиторської заборгованості — це період, за який підприємство погашає свої зобов’язання. Збільшення цього показника дозволяє використовувати кошти довше для інших цілей, що позитивно, але надмірне затягування платежів може призвести до штрафів і підвищення цін на постачання. Оптимально підтримувати період погашення кредиторської

заборгованості на рівні періоду погашення дебіторської, щоб збалансувати грошові потоки. Для оптової торгівлі норматив становить до 30 днів, але у ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна» у 2023 році цей період сягнув 139 днів, хоча й зменшився на 30 днів порівняно з 2022 роком.

Оборотність запасів є показником ділової активності, що демонструє ефективність управління запасами підприємства. Вважається нормативним зменшення цього показника у порівнянні з попереднім періодом, оскільки це сприяє зниженню обсягів коштів, які затрачаються на формування запасів. Для галузі оптової торгівлі оптимальним вважається період обороту від 20 до 45 днів [44, с. 228]. У 2022 році період оборотності збільшився через значне накопичення нереалізованих запасів внаслідок логістичних обмежень, а у 2023 році цей показник залишився на рівні 2022 року через пропорційне зростання запасів разом із виручкою та обсягами реалізації продукції. Загалом рівень оборотності запасів залишався в межах оптимального діапазону в період з 2021 по 2023 роки.

Операційний цикл характеризує тривалість часу, за який запаси підприємства трансформуються у чистий дохід, тобто відображає проміжок від закупівлі запасів до отримання виручки від реалізації продукції. З додатку Г видно, що операційний цикл підприємства має тривалий характер. У 2022 році він зріс з 77 до 128 днів через збільшення періоду обороту запасів та погіршення платоспроможності контрагентів, що призвело до подовження строків погашення дебіторської заборгованості. Проте у 2023 році завдяки стабілізації платоспроможності покупців період погашення заборгованості скоротився, і операційний цикл знизився до 94 днів. Незважаючи на це, значення показника залишаються завищеними з урахуванням специфіки діяльності підприємства у сфері оптової та роздрібної торгівлі. Нормативним вважається зниження операційного циклу порівняно з попереднім періодом, що підприємство і виконало у 2023 році [45, с. 114].

Фінансовий цикл відображає тривалість періоду від оплати за матеріали до отримання коштів за реалізовану продукцію [46, с. 181]. Цей показник

свідчить про проблеми з ліквідністю підприємства, адже у 2021–2023 роках він перебував нижче нуля. Це вказує на те, що підприємство використовує значні обсяги кредиторської заборгованості, що може негативно вплинути на його платоспроможність. У 2022 році фінансовий цикл суттєво збільшився через накопичення запасів внаслідок логістичних проблем і зниження платоспроможності дебіторів в умовах повномасштабного вторгнення. У 2023 році показник залишився стабільним завдяки пропорційному скороченню періодів оборотності кредиторської і дебіторської заборгованостей.

Виробничий цикл – це тривалість періоду, протягом якого запаси перетворюються у готову продукцію. У 2022 році цей показник зріс більш ніж удвічі через загальне зниження ділової активності та тимчасове призупинення операційної діяльності підприємства. У 2023 році виробничий цикл скоротився завдяки збільшенню обсягів реалізації продукції та виручки, що відповідає нормативній тенденції до зменшення цього показника.

У таблиці 2.6 наведено порівняння фактичних значень показників ділової активності ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна» за 2021–2023 роки з нормативними значеннями та зазначено, які показники відповідають нормативам. Аналіз цих даних дає змогу визначити проблемні ділянки управління оборотними капіталом, які були детально розглянуті вище по кожному показнику.

Для оцінки загальної ефективності управління оборотними капіталом на підприємстві застосовується коефіцієнт оборотності оборотного капіталу. Вплив кожного компонента оборотного капіталу на цей коефіцієнт, а отже і на ефективність управління, визначається за допомогою факторного аналізу.

Факторний аналіз проводиться за формулою 2.1: для визначення впливу конкретного фактора на коефіцієнт оборотності оборотного капіталу розрахунок здійснюється за умови, що показник, рівень впливу якого потрібно оцінити, та всі попередні показники у формулі беруться на рівні звітного періоду, а всі наступні – на рівні початкового періоду.

Таблиця 2.6

Порівняння фактичних значень показників ділової активності ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна» до нормативних за 2021-2023 роки

Показник	**Фактичне значення**			**Нормативне значення**	**відповідність фактичного значення нормативному**		
	2021 р	2022 р	2023 р		2021р.	2022р.	2023р.
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	3,3	2,4	3	Збільшення	-	Ні	Так
Період обертання оборотних активів, днів	108	148	119	Зменшення	-	Ні	Так
Коефіцієнт завантаження коштів в обороті	0,3	0,4	0,3	Зменшення	-	Ні	Так
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	6	4,3	6,4	6-18, збільшення	Так	Ні	Так
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	3,6	2,2	2,6	4-12, збільшення	Ні	Ні	Ні
Коефіцієнт оборотності запасів	21,1	9,4	9,6	3-18, збільшення	Так	Так	Так
Оборотність дебіторської заборгованості, днів	60	84	56	До 30 днів, зменшення	Ні	Ні	Ні
Оборотність кредиторської заборгованості, днів	101	167	139	До 30 днів	Ні	Ні	Ні
Оборотність запасів, днів	17	38	37	зменшення 20-45 днів,	Так	Так	Так
Операційний цикл, днів	77	122	94	Зменшення	-	Ні	Так
Фінансовий цикл, днів	-24	-45	-46	зменшення >0,	Ні	Ні	Ні
Виробничий цикл, днів	26	56	49	Зменшення	-	Ні	Так

Джерело: розроблено автором на основі [37; 38; 39; 40; 41; 42; 44; 45; 46]

$$К_{ооа} = \frac{ВР}{ВЗ + ДЗ + ГК + ГП + Т + ВМП} \quad (2.1)$$

де ВР – виручка від реалізації;

ВЗ – виробничі запаси;

ДЗ – дебіторська заборгованість;

ГК – грошові кошти;

ГП – готова продукція;

Т – товари;

ВМП – витрати майбутніх періодів [47, с. 92].

Отримані результати наведено у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7.

Факторний аналіз коефіцієнту оборотності оборотного капіталу ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна» за 2021-2023 роки

Показник	2021	2022	2023
Загальна зміна коефіцієнта оборотності оборотних коштів	-0,21	-0,92	0,60
зокрема за рахунок зміни:	-	-	-
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	0,51	-1,17	1,38
Виробничі запаси	-0,26	-0,12	-0,04
Готова продукція	-0,10	-0,10	0,02
Товари	0,04	-0,03	-0,14
Дебіторська заборгованість	-0,64	0,16	-0,08
Гроші та їх еквіваленти	-0,26	0,66	-1,06
Витрати майбутніх періодів	0,0002	0,001	-0,01

Джерело: розроблено автором на основі [37; 38; 39]

З таблиці 2.7 видно, що найбільший вплив на коефіцієнт оборотності оборотного капіталу, а отже й на ефективність їх управління, має виручка від реалізації продукції. Другу за значущістю роль відіграють грошові кошти та їх еквіваленти, далі – дебіторська заборгованість, виробничі запаси, готова продукція та товари, тоді як витрати майбутніх періодів майже не впливають на цей коефіцієнт. На основі проведеного факторного аналізу можна зробити висновок, що управління оборотними капіталом на підприємстві варто зосереджувати першочергово на грошових коштах та їх еквівалентах,

дебіторській заборгованості і виробничих запасах, адже вплив інших факторів є менш значним.

Також аналіз показав, які саме фактори і в який період мали найбільший вплив на коефіцієнт оборотності оборотного капіталу. Зокрема, у 2022 році виручка значно знизилася через призупинення операційної діяльності після початку повномасштабного вторгнення, що негативно вплинуло на коефіцієнт оборотності. У 2023 році підприємство відновило та навіть перевищило довоєнний рівень виручки. Другим за значимістю фактором стала зміна обсягу грошових коштів: у 2022 році вони впали на 88 %, що суттєво збільшило оборотність оборотного капіталу, а у 2023 році повернулися до довоєнного рівня, знизивши коефіцієнт оборотності.

У цьому підрозділі було проаналізовано ключові показники ділової активності підприємства, визначено основні фактори їх впливу та зроблено висновки щодо ефективності управління оборотними капіталом.

Отже, основними проблемами в управлінні оборотними капіталом підприємства є надто тривалий період погашення кредиторської заборгованості та її великий обсяг; від’ємний фінансовий цикл, що свідчить про низьку ліквідність; надто довгий операційний цикл, який для підприємства в сфері оптової торгівлі кавою є проблематичним через неефективне стягнення дебіторської заборгованості і тривалий термін погашення дебіторами своїх зобов’язань. Проведений факторний аналіз коефіцієнта оборотності оборотного капіталу дозволив виділити найважливіші фактори, що впливають на ефективність управління — це грошові кошти та їх еквіваленти, дебіторська заборгованість і виробничі запаси, тоді як інші фактори мають відносно незначний вплив.

РОЗДІЛ 3.
НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ У СФЕРІ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ

3.1. Пропозиції щодо оптимізації обсягів і структури оборотного капіталу

Основними чинниками, що впливають на ефективність управління оборотними капіталом, є їх обсяг та структура, які мають бути оптимально збалансовані для максимального позитивного впливу на фінансовий стан підприємства. Для безперебійного функціонування операційної діяльності обсяги активів мають перевищувати мінімально необхідні показники, але при цьому не перевищувати оптимальні рівні, щоб не відволікати вільні кошти від інших пріоритетних напрямів діяльності підприємства. Саме тому, враховуючи виявлені раніше проблемні аспекти, розробимо шляхи оптимізації обсягу та структури оборотного капіталу.

За результатами комплексного аналізу фінансового стану підприємства, проведеного у розділі 2, були визначені основні проблеми, які негативно вплинули на фінансову стійкість, ліквідність, платоспроможність, ділову активність та рентабельність ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна» у 2021–2023 роках. Значною мірою негативний вплив на фінансовий стан справили неоптимальні обсяги та структура оборотного капіталу.

Розглянемо виявлені проблеми та запропонуємо шляхи їх вирішення з метою досягнення ефективнішої структури оборотного капіталу.

Аналіз ліквідності балансу підприємства за групами активів свідчить про критичний стан ліквідності ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна»: найбільш ліквідні капітал менші за найбільш термінові зобов’язання, а швидко реалізовні капітал — менші за короткострокові пасиви. Основною причиною є надмірна кредиторська заборгованість, що значно перевищує дебіторську, підвищуючи ризик втрати платоспроможності підприємства.

Для оптимізації структури оборотного капіталу і відновлення ліквідності доцільно звільнити грошові кошти та спрямувати їх на погашення кредиторської заборгованості. Вона переважно складається із заборгованості за консультаційні послуги перед Групою, що накопичилася у 2022 році внаслідок звернення підприємства за допомогою щодо відновлення діяльності після призупинення через повномасштабне вторгнення. При цьому кредиторська заборгованість за товари та послуги співставна з дебіторською.

Вивільнення коштів можливо забезпечити покращенням процесу інкасації дебіторської заборгованості, стимулюванням покупців через знижки за швидку оплату, зміною кредитної політики. Зокрема, варто розглянути скорочення строків оплати товарів для надійних дебіторів, які регулярно погашають заборгованість і користуються знижками за дострокове погашення.

Крім того, доцільно визначити та підтримувати оптимальний рівень виробничих запасів, готової продукції та товарів, адже у 2023 році обсяги реалізації зросли лише на 6 % порівняно з довоєнним 2021 роком, а запаси збільшилися у 2,5 раза, що вказує на неефективне управління запасами.

Для збільшення доходів і вільних коштів корисним буде розширення співпраці з готелями та ресторанами. Аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості показує, що заборгованості за товари та послуги співставні, тому поступове погашення заборгованості за консультації 2022 року дозволить збільшувати продажі без ризику накопичення кредиторської заборгованості.

Оптимізація витрат, зокрема підвищення ефективності логістики, що ускладнилася через війну, також сприятиме збільшенню прибутків і вільних грошових коштів. Крім того, варто розглянути переведення основної частини імпортованої продукції на склади у західній Україні, щоб уникнути збитків через можливе знищення товарів.

Впровадження цих рекомендацій дозволить підприємству збалансувати співвідношення ліквідних активів і зобов’язань, нормалізувати ліквідність та знизити ризик неплатоспроможності.

Аналіз фінансової стійкості показав, що поточні зобов’язання значно перевищують Оборотний капітал, обсяг власних ресурсів є замалим, а підприємство сильно залежить від зовнішнього кредитування для забезпечення операційної діяльності. Воно не в змозі повністю виконувати свої найтерміновіші зобов’язання і має низьку спроможність покривати середньо- та довгострокові борги, що свідчить про нестійкий фінансовий стан.

У контексті повномасштабного вторгнення питання фінансової стійкості підприємств ускладнюється загальними економічними проблемами: обсяги реалізації відстають від обсягів виробництва, а скорочення збуту і зниження платоспроможності є ключовими проблемами.

Для покращення фінансової стійкості, крім уже згаданих заходів, варто забезпечити максимальний рівень погашення дебіторської заборгованості. Це зменшить необхідність формувати резерви під безнадійну заборгованість, які у 2022 році збільшилися з 43 млн грн до 65 млн грн через вплив війни, а також збільшить власні ресурси підприємства для підтримки виробничих і збутових процесів.

Рекомендується проводити детальний аналіз складу дебіторської заборгованості для виявлення проблемних покупців і розробки заходів щодо стягнення проблемних боргів. Наразі аналіз здійснюється в MS Excel за обмеженою кількістю критеріїв, що не дає повного уявлення про клієнтів і не дозволяє оптимально планувати подальші дії.

Запровадження додаткового програмного забезпечення для управління дебіторською заборгованістю, при незначних витратах на його впровадження і навчання персоналу, може принести значні переваги для підприємства.

У таблиці 3.1 наведено три програмні продукти, які підприємство може розглянути для цього...

Таблиця 3.1

Програмне забезпечення для детального аналізу дебіторської заборгованості та доступні у ньому функції

Програмне забезпечення	Функції
Oracle Financials 24C	1) Пропонування оптимальних умов товарного кредиту; 2) Визначення відповідності характеристик покупця умовам надання йому товарного кредиту відповідно до кредитної політики підприємства; 3) Автоматичне відслідковування та сповіщення щодо своєчасності платежів; 4) Налаштування аналізу на основі кредитної політики організації; 5) Формування кредитних умов для контрагентів на основі історії взаємовідносин; 6) Аналіз документів; 7) Автоматичне сповіщення щодо змін у фінансовому становищі клієнта та генерування пропозиції щодо оновлення кредитного ліміту; 8) Аналіз контрагента на основі його взаємодії з іншими організаціями.
SAP S/4HANA Finance	1) Оцінювання кредитоспроможності контрагента на основі великої кількості фінансових показників; 2) Відслідковування кредитної історії та діяльності організації в цілому; 3) Моніторинг поточної заборгованості та платежів клієнта; 4) Автоматичне визначення протермінованих сум до сплати.
Microsoft Dynamics 365	1) Встановлення індивідуальних налаштувань для кожного контрагента; 2) Ранжування контрагентів; 3) Встановлення індивідуальних лімітів дебіторської заборгованості для покупців у ручному режимі; 4) Формування графіків оплати рахунків з умовою відстрочки платежу; 5) Встановлення знижок за встановленими правилами; 6) Автоматичний контроль термінів оплати з автоматичним повідомленням у разі затримки; 7) Аналіз дебіторської заборгованості за обсягами, контрагентами, простроченими термінами; 8) Можливість перенесення даних в MS Excel.

Джерело: розроблено автором на основі [51; 52; 53; 54]

Великий вплив на фінансову стійкість підприємства має тип його фінансової політики. На рисунку 3.1 представлені основні типи фінансової політики підприємств та їхні ключові характеристики.

Наразі фінансова політика підприємства більше відповідає агресивному типу, що проявляється у значній перевазі позикових коштів, позитивній рентабельності продажів, низькій вартості власного капіталу та високих темпах зростання продажів у 2023 році порівняно з 2022 роком, що пов’язано з відновленням операційної діяльності.

Рис. 3.1. Основні типи фінансової політики підприємств та їх характеристики [55, с. 28]

Для досягнення оптимальної фінансової стійкості підприємству доцільно перейти до помірного типу фінансової політики. Оптимальне співвідношення власного та позикового капіталу може бути забезпечене за рахунок розширення операційної діяльності та збільшення обсягів продажів, що сприятиме зростанню реалізації, запасів, дебіторської заборгованості і грошових коштів. Це, в свою чергу, дозволить наростити нерозподілений прибуток, власний капітал і ресурси для фінансування поточної діяльності та погашення поточних зобов'язань. Водночас важливо підтримувати вигідні умови співпраці з постачальниками, використовувати можливості дострокового погашення кредиторської заборгованості за зниженими цінами, а також оптимізувати витрати, щоб додаткові доходи від збільшення операційної діяльності перевищували додаткові витрати.

Аналіз платоспроможності показав ризик неплатоспроможності через від'ємний баланс чистих оборотного капіталу, значне перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською заборгованістю та власним

капіталом. У разі настання неплатоспроможності відновити її протягом найближчих 6 місяців буде неможливо.

Окрім раніше запропонованих заходів, для покращення платоспроможності варто розглянути підвищення цін на продукцію до оптимального рівня. З 2022 року підприємство зазнає збитків через курсові різниці, а також зростання витрат на логістику, збут і рекламу внаслідок інфляції. Підвищення цін дозволить збільшити вільні грошові кошти та інвестувати їх у розвиток операційної діяльності, що спричинить зростання запасів, грошових коштів і дебіторської заборгованості. У поєднанні з ефективним контролем витрат це підвищить чистий прибуток, нерозподілений прибуток і власні джерела фінансування, покращуючи платоспроможність підприємства. Такий крок є обґрунтованим, адже бренд має міцні позиції на ринку, а споживання продукції є постійним, при цьому в 2024 році ціни на товари поступово зростають, що свідчить про відсутність негативного впливу підвищення цін на обсяги реалізації.

Аналіз рентабельності показав значне зниження рентабельності активів та виробничих фондів у 2023 році порівняно з 2021 роком, незважаючи на відновлення операційної діяльності. Це пов’язано як зі зменшенням чистого прибутку, так і з тим, що виробничі запаси, готова продукція та товари зросли в 2,5 раза, тоді як обсяг реалізації збільшився лише на 6%. Це свідчить про неефективне управління запасами. Також рентабельність постраждала через майже двократне зростання основних засобів у зв’язку з інвестиціями в нове обладнання.

Для підвищення рентабельності підприємству слід збільшувати обсяги операційної діяльності, реалізації продукції, а також планувати оптимальні обсяги запасів, пропорційні до зростання продажів, щоб уникнути відволікання вільних коштів на непотрібні запаси.

У цьому розділі було проаналізовано проблеми у структурі та обсягах оборотного капіталу, які негативно впливали на фінансову стійкість, ліквідність, платоспроможність і рентабельність підприємства. Для кожного

напрямку наведені рекомендації щодо оптимізації структури та обсягів оборотного капіталу.

Отже, результати аналізу свідчать, що збільшення обсягу вільних оборотних коштів та їх спрямування на погашення кредиторської заборгованості за консультаційні послуги, планування оптимального рівня запасів, детальний аналіз і підвищення ефективності інкасації дебіторської заборгованості, а також розширення операційної діяльності з фокусом на оптимізацію витрат допоможуть забезпечити безперервність операційної діяльності і звільнити оборотні кошти для використання у пріоритетних напрямках.

3.2. Розробка підходів до планування ефективного використання оборотних ресурсів

Планування обсягу та структури оборотного капіталу є ключовим елементом ефективного управління підприємством, що сприяє покращенню його фінансових показників, забезпеченню стабільності та зростанню конкурентоспроможності. Воно необхідне для безперервності операційної діяльності, раціонального використання ресурсів, управління ліквідністю, посилення фінансової стійкості і зниження ризиків. Завдяки плануванню можна скоротити витрати, підвищити ліквідність, прискорити оборотність активів, збільшити прибутковість та оптимізувати фінансовий цикл. Тому для ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна» важливо здійснювати планування обсягу та структури оборотного капіталу.

Планування є одним із основних принципів управління, що має бути організоване таким чином, щоб досягати поставлених цілей з мінімальними витратами, зберігаючи при цьому високі результати. Воно допомагає компенсувати слабкі сторони підприємства, посилити сильні, оцінити можливості і ризики та розробити відповідні заходи для підвищення конкурентоспроможності.

Раціональне використання оборотного капіталу передбачає визначення їх оптимального обсягу і обґрунтування шляхів фінансування. Оптимальний обсяг має забезпечувати безперервну і ефективну роботу підприємства, одночасно мінімізуючи кількість поточних активів, що не приносять належної віддачі в операційній діяльності.

Визначення потреби в оборотних активах базується на встановленні оптимального їх обсягу, необхідного для стабільного функціонування підприємства. При відповідності структури і обсягу оборотного капіталу плановим показникам підприємство здатне досягати прибутковості з мінімальними витратами. Якщо обсяг оборотного капіталу падає нижче оптимального рівня, це може спричинити перебої у постачанні, зупинку виробництва, зниження обсягів реалізації і прибутковості, погіршення платоспроможності, накопичення простроченої заборгованості, що негативно впливає на фінансовий стан і діяльність підприємства.

Згідно з аналізом літератури щодо підвищення ефективності використання оборотного капіталу, можна виділити чотири основні методи їх планування: прямий, аналітичний, коефіцієнтний та метод суми строків оборотності. На рисунку 3.2 наведено їх суть, а також переваги і недоліки.

Згідно з інформацією, поданою на рисунку 3.2, можна зробити висновок, що найбільш точним методом планування є прямий, однак його доцільно застосовувати переважно при створенні нового підприємства, оскільки він потребує значних витрат часу та ресурсів на збирання великого обсягу вихідної інформації. За наявності повної бази статистичних даних за попередні роки та при умові, що в плановому періоді не передбачається суттєвих змін, доцільно використовувати аналітичний метод. Водночас результати планування можуть бути неточними або непридатними до практичного застосування у випадку значної економічної нестабільності або виникнення форс-мажорних обставин.

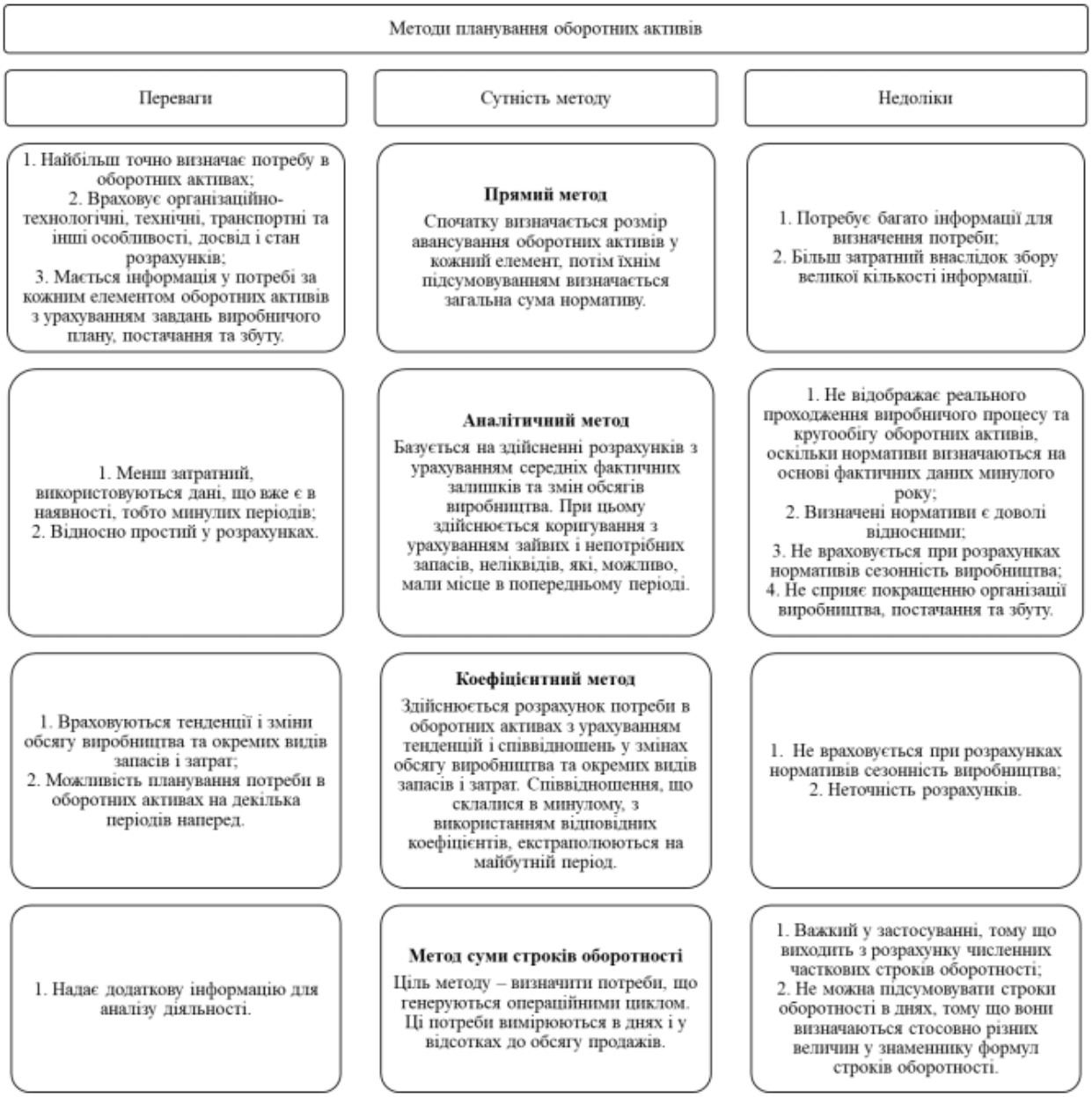

Рис. 3.2. Основні методи планування оборотного капіталу, їх сутність, переваги та недоліки [56; 57; 58]

У рамках даного дослідження застосовується коефіцієнтний метод для визначення прогнозного обсягу оборотного капіталу. Основні фінансові показники на майбутній період було визначено з урахуванням середньої динаміки змін у попередні роки, а також поточних економічних тенденцій. За основу порівняння взято 2023 рік відносно 2021 року, оскільки показники 2022 року були суттєво викривлені внаслідок повномасштабного вторгнення, тоді як у 2023 році підприємство частково відновило стабільну операційну діяльність.

Зміни у 2023 році в порівнянні до 2021 року представлені у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Динаміка показників, що формують фінансовий результат ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна» у 2023 році в порівнянні до 2021 року, тис. грн.

Назва рядка	2021 рік	2023 рік	Абсолютне відхидення 2023-2021 рр.	Відносне відхидення 2023-2021 рр., %
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3 795 530	4 037 498	241 968	6%
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2 473 921	3 110 474	636 553	26%
Валовий: прибуток	1 321 609	927 024	-394 585	-30%
Інші операційні доходи	168 748	105 549	-63 199	-37%
Адміністративні витрати	269 555	339 569	70 014	26%
Витрати на збут	263 165	312 307	49 142	19%
Інші операційні витрати	145 137	210 443	65 306	45%
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток (збиток)	812 500	170 254	-642 246	-79%
Інші фінансові доходи	9 354	8 761	-593	-6%
Фінансові витрати	3 065	589	-2 476	-81%
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток)	818 789	178 426	-640 363	-78%
Витрати (дохід) з податку на прибуток	-148 389	-32 254	116 135	-78%
Чистий фінансовий результат: прибуток (збиток)	670 400	146 172	-524 228	-78%

Джерело: розроблено автором на основі [37; 38; 39]

Порівняльні зміни між 2023 і 2021 роками наведено у таблиці 3.2, а результати прогнозу та відповідні припущення – у таблиці 3.3.

На основі аналізу середньої динаміки, макроекономічних умов та запропонованих у підрозділі 3.1 заходів щодо нарощування виробництва, зроблено наступні основні припущення: зростання обсягу виробництва на 5%, прогнозний річний рівень інфляції – 6,9%, ставка податку на прибуток – 18%, підвищення цін на продукцію через перевищення темпів зростання собівартості над темпами приросту виручки, а також низка індивідуальних припущень щодо окремих показників.

Очікується, що у прогнозному періоді підприємство продемонструє зростання чистих доходів та збільшення рівня прибутковості (перевищення чистих доходів над собівартістю). Хоча собівартість також збільшиться, її темпи зростання будуть нижчими, ніж у виручки, в основному через інфляційний тиск та зростання обсягів виробництва. Це забезпечить приріст валового прибутку орієнтовно на 500 тис. грн.

Інші операційні доходи продовжать зростати завдяки відновленню операційної діяльності, зокрема через розширення консультаційних послуг. Зростання адміністративних, збутових та інших операційних витрат буде обумовлене інфляцією та збільшенням виробничих потужностей. Інші фінансові доходи, що формуються завдяки розміщенню коштів у фінансових установах, залишались відносно стабільними впродовж 2021–2023 років, тому для 2024 року їхнє значення взято як середнє за вказаний період.

Фінансові витрати на оренду мали тенденцію до зменшення, досягнувши найнижчого рівня у 2023 році. У прогнозному періоді очікується їхнє зростання, обумовлене інфляційним фактором та розширенням операційної діяльності.

Сукупний вплив наведених змін дозволить підприємству отримати орієнтовно пів мільйона гривень чистого прибутку, що значно наблизить його до довоєнного фінансового стану.

Результати прогнозу та використані припущення представлені у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Прогнозні показники, що формують фінансовий результат ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна» та використані припущення, тис. грн.

Назва рядка	2023 рік	Прогнозні значення, 2025 рік	Припущення
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	4 037 498	4 921 710	Збільшення вартості продукції на 6,9% у зв’язку з прогнозною інфляцією. Збільшення обсягів реалізації на 5%. Збільшення на 10% для врівноваження збільшеня у собівартості продукції, яке у 2023 році було на рінві 26%.
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	3 110 474	3 480 620	Збільшеннфя на 6,9% у зв’язку з прогнозною інфляцією. Збільшення на 5% у зв’язку зі збільшенням обсягів реалізації на відповідний відсоток.

Валовий: прибуток	927 024	1 441 090	-
Інші операційні доходи	105 549	131 936	Так як динаміка у 2023 році в порівнянні до 2021 була від'ємною, вона є не показовою, адже у 2022 доходи значно впали у зв'язку з призупиненням операційної діяльності. Доцільним буде накласти відсоток збільшення операційних доходів у 2023 році в порівнянні до 2022 - 25%.
Адміністративні витрати	339 569	379 978	Адміністративні витрати зростали пропорційно до собівартості, тому для них застосуємо аналогічні припущення: збільшення на 6,9% у зв'язку з прогнозною інфляцією, збільшення на 5% у зв'язку зі збільшенням обсягів реалізації на відповідний відсоток.
Витрати на збут	312 307	349 472	Збільшення на 6,9% у зв'язку з прогнозною інфляцією. Збільшення на 5% у зв'язку зі збільшенням обсягів реалізації на відповідний відсоток.
Інші операційні витрати	210 443	235 486	Так як основними у складі є втрати від курсових різниць та собівартість реалізованих послуг доцільно врахувати інфляцію (збільшення на 6,9%) та відсоток розширення операційної діяльності (збільшення на 5%).
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток (збиток)	170 254	608 091	-
Інші фінансові доходи	8 761	9 383	Відсотки за рахунками в гривнях, що були розміщені в фінансових інституціях. Залишалися на одному рівні протягом 2021-2023 років, тому припустимо, що дорівнюватимуть середній сумі за три роки.
Фінансові витрати	589	659	Витрати з відсотків за зобов'язаннями по оренді. Припустимо, що обсяг орендних платежів збільшиться на рівень інфляції та на рівень зростання обсягів операційної діяльності.
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток)	178 426	616 815	-
Витрати (дохід) з податку на прибуток	-32 254	111 027	18% від фінансового результату.
Чистий фінансовий результат: прибуток (збиток)	146 172	505 788	-

Джерело: розроблено автором на основі [37; 38; 39]

Додатково буде проведено аналіз впливу запланованого зростання обсягів виробництва на ефективність управління оборотними капіталом, а також розглянуто припущення, використані під час формування прогнозу. Планові показники, що мають значення для управління оборотними капіталом, разом із відповідними припущеннями, наведено у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4.

Прогнозні показники ефективності управління оборотними капіталом ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна» та використані для прогнозування припущення, тис. грн.

.

Показники	2023 рік	Прогнозний період, 2025 рік	Припущення
Чистий дохід від реалізації товарів	4 037 498	4 921 710	На основі таблиці 3.3.
Собівартість реалізованих товарів	3 110 474	3 480 620	На основі таблиці 3.3.
Середні розміри оборотних активів (р.4 +р.6 + р.7)	1 335 915	1 374 617	Дорівнює сумі прогнозних запасів, дебіторської заборгованості та грошових коштів.
Середня дебіторська заборгованість	629 525	661 001	Збільшення пропорційне до зростання обсягів реалізації (5%).
Середня кредиторська заборгованість	1 561 570	1 480 770	Погашення заборгованості перед Групою за консультаційні послуги поступово зменшується (на 404 тис. грн у 2023 році). Планове погашення складає 200 тис. грн. Крім того, передбачено додаткове збільшення на 5% у зв'язку з розширенням операційної діяльності.
Середні виробничі запаси	420 138	410 143	Середній час від оформлення підприємством замовлення на товари до надходження продукції на його склади становить приблизно один місяць. Тому оптимальним є запас, який покриває обсяг продукції, що підприємство реалізує в середньому за цей період. Це приблизно дорівнює одній дванадцятій частині від планового обсягу реалізації.
Середні грошові кошти та їх еквіваленти	284 103	303 473	рошові кошти та їх еквіваленти повинні зростати завдяки активізації операційної діяльності та збільшенню валового прибутку. Водночас, надмірне накопичення цих коштів є неефективним, оскільки їх можна використовувати для погашення наявної кредиторської заборгованості. Для цілей аналізу припустимо, що оптимальним рівнем грошових коштів є 60% від планового фінансового результату. Підтвердженням обґрунтованості такого підходу є те, що в довоєнний період грошові кошти становили приблизно той же рівень (381 тис. грн.), що було достатньо для безперервного функціонування підприємства.

Джерело: розроблено автором на основі [37; 38; 39]

Водночас фінансовий цикл залишається від'ємним, що зумовлено наявною кредиторською заборгованістю перед Групою за надані консультаційні послуги. Очікується, що її буде повністю погашено у 2026 році. У звіті з управління також зазначено, що за потреби підприємство має можливість ініціювати реструктуризацію цієї заборгованості.

Прогнозовані зміни у показниках, що характеризують ефективність управління оборотними капіталом ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна» у 2024 році, відображено у таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Прогнозовані показники ефективності управління оборотними капіталом ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна»

Показники	2023 рік	Прогнозний період, 2025 рік	Нормативне значення
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	3	3,6	Збільшення
Період обертання оборотнихактивів, днів	119	101	Зменшення
Коефіцієнт завантаження коштів в обороті	0,3	0,3	Зменшення
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	6,4	7,4	6-18, збільшення
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	2,6	3,3	4-12, збільшення
Коефіцієнт оборотності запасів	9,6	12,0	3-18, збільшення
Період інкасації (оборотність дебіторської заборгованості, днів), (360 /КОДЗ)	56	48	До 30 днів, зменшення
Оборотність кредиторської заборгованості, днів, (360/КОКЗ)	139	108	До 30 днів
Оборотність запасів, днів, (360/КОЗ)	37	30	зменшення 20-45 днів,
Операційний цикл, днів (ОДЗ+ОЗ)	94	78	Зменшення
Фінансовий цикл, днів, (ОЦ - ОКЗ)	-46	-30	>0, зменшення
Виробничий цикл, днів, (ОЦ -ФЦ)	49	42	Зменшення

Джерело: розроблено автором на основі [37; 38; 39]

На основі аналізу даних можна зробити висновок, що реалізація запропонованих заходів і рекомендацій щодо планування оборотного капіталу сприяла наближенню підприємства до нормативних значень оборотності та

загальному підвищенню ефективності управління ними. Зокрема, впроваджене планування дозволить підвищити оборотність оборотного капіталу, а також скоротити строки погашення дебіторської та кредиторської заборгованості.

Далі проаналізуємо, як планування обсягу та структури оборотного капіталу вплине на рівень ліквідності ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна». Результати розрахунків наведено у таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Прогнозні показники ліквідності ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна»

Показник	2023 рік	Прогнозний період, 2025 рік	Нормативне значення
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,28	0,20	0,2-0,4
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,63	0,65	0,4-0,8
Коефіцієнт загальної ліквідності	0,87	0,93	1,5-2
Коефіцієнт маневреності	-0,52	-0,11	>0, збільшення
Власні обігові кошти (робочий, функціонуючий капітал), тис. грн.	-235 829	-106 153	збільшення >0,

Джерело: розроблено автором на основі [37; 38; 39]

Як свідчать дані таблиці 3.6, заплановані дії щодо обсягів і структури оборотного капіталу сприяють скороченню дефіциту між оборотними капіталом та поточними зобов’язаннями. Якщо підприємство дотримуватиметься поточних темпів погашення заборгованості перед Групою, у 2026 році можливий вихід на позитивне значення власних оборотних коштів.

Крім того, спостерігається підвищення показників загальної та швидкої ліквідності, а також покращення коефіцієнта маневреності, що вказує на позитивну динаміку у забезпеченні ліквідності підприємства. Натомість коефіцієнт абсолютної ліквідності дещо зменшився через використання

грошових ресурсів для розрахунків із Групою, однак його значення залишається в межах нормативного рівня.

Наступним етапом аналізу є визначення прогнозних показників рентабельності, які подано у таблиці 3.7.

Таблиця 3.7

Прогнозовані показники рентабельності ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна», %

Показник	2023 рік	Прогнозний період, 2024 рік
Рентабельність активів	7,28	23,46
Рентабельність реалізваної продукції за чистим прибутком	3,62	10,28
Рентабельність виробничих фондів	17,43	61,76
Рентабельність власного капіталу	46,36	71,48

Джерело: розроблено автором на основі [37; 38; 39]

Згідно з даними таблиці 3.7, впровадження планових заходів щодо обсягів і структури оборотного капіталу забезпечує зростання всіх показників рентабельності у прогнозному періоді. Це свідчить про загальне покращення ефективності як у сфері управління оборотними капіталом, так і в фінансовій діяльності підприємства загалом.

У межах цього підрозділу було детально проаналізовано значення планування обсягу та структури оборотного капіталу. Надано обґрунтовані рекомендації та припущення, спрямовані на покращення управлінських рішень у цій сфері. Проведено розрахунок прогнозних значень ключових фінансових показників, включно з ліквідністю, рентабельністю та діловою активністю, що підтверджує позитивний вплив запропонованого підходу на фінансову стійкість підприємства.

Таким чином, завдяки впровадженню планування та дотриманню наданих рекомендацій підприємство зможе оптимізувати структуру оборотного

капіталу, підвищити рівень рентабельності, зміцнити ліквідність, покращити ефективність їх використання, скоротити періоди обігу, зменшити негативне сальдо між оборотними капіталом та короткостроковими зобов’язаннями. Крім того, очікується підвищення здатності підприємства оперативно реагувати на термінові фінансові зобов’язання, зниження залежності від зовнішнього фінансування, оптимізація операційного і виробничого циклів, а також поступове покращення фінансового циклу, який залишався від’ємним у 2023 році.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі проведено ґрунтовне дослідження теоретичних і прикладних аспектів управління оборотними капіталом підприємства, що дало змогу сформулювати такі висновки та пропозиції щодо покращення управління цими капіталом:

Аналізуючи наукові підходи вітчизняних і зарубіжних авторів до визначення сутності оборотного капіталу, встановлено, що Оборотний капітал представляють собою сукупність ресурсів підприємства, які забезпечують функціонування його господарської діяльності та повністю використовуються протягом одного операційного циклу. До основних складових оборотного капіталу належать дебіторська заборгованість, запаси, грошові кошти та їхні еквіваленти, що забезпечують різні етапи операційного процесу підприємства: від придбання ресурсів і виробництва продукції до її реалізації та отримання грошових надходжень.

У процесі систематизації показників, які характеризують ефективність управління оборотними капіталом, з’ясовано, що вони мають безпосередній вплив на ключові фінансові характеристики підприємства, такі як фінансова стійкість, ліквідність, платоспроможність, ділова активність та рентабельність.

Аналіз концептуальних підходів і методичних засад управління оборотними капіталом показав, що вибір методів управління залежить від специфіки конкретних складових оборотного капіталу і фінансового стану підприємства. Основну увагу слід приділяти плануванню їх оптимального обсягу й структури, підтриманню позитивного власного оборотного капіталу та дотриманню раціональних строків операційного, виробничого й фінансового циклів.

Для кожного елемента оборотного капіталу доцільно застосовувати окремі методи управління. Зокрема, оптимізація дебіторської заборгованості здійснюється через удосконалення інкасаційного процесу, управління запасами ґрунтується на встановленні нормативів, а управління грошовими коштами —

на визначенні доцільного рівня залишків і пошуку ефективних способів використання вільних фінансових ресурсів.

Проведений структурно-динамічний аналіз оборотного капіталу ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна» засвідчив негативну тенденцію щодо посилення залежності підприємства від зовнішніх кредиторів, а також виявив суттєве відновлення операційної діяльності у 2023 році після її тимчасового припинення в 2022 році внаслідок повномасштабного вторгнення. Водночас виявлено неефективність у сфері управління запасами, зокрема надмірне їх накопичення, що призводить до відволікання обігових коштів від пріоритетних напрямів.

За результатами аналізу ефективності управління оборотними капіталом встановлено основні проблемні аспекти: надмірна тривалість погашення кредиторської заборгованості та її значний обсяг, від'ємне значення фінансового циклу, що свідчить про недостатній рівень ліквідності, а також занадто довгий операційний цикл для підприємства, яке функціонує в сфері оптової торгівлі кавою. Це пов'язано з неефективністю інкасації дебіторської заборгованості та повільним її погашенням.

Факторний аналіз оборотності оборотного капіталу показав, що найбільший вплив на цей показник мають грошові кошти, дебіторська заборгованість і виробничі запаси. Інші складові мають порівняно менший вплив на загальну оборотність активів.

Аналіз фінансової стійкості підприємства засвідчив її нестабільність. Зокрема, виявлено ризик втрати стійкості внаслідок від'ємного власного оборотного капіталу, високого рівня залежності від кредиторів, нездатності підприємства погашати термінові зобов'язання, а також обмежених можливостей для покриття довгострокових боргів. Нестача власних обігових коштів перешкоджає безперебійному виробництву та реалізації продукції, що потребує зменшення витрат та нарощення обсягів продажів задля посилення фінансових джерел.

Ліквідність ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна» перебуває на критично низькому рівні через те, що найбільш ліквідні активи менші за найтерміновіші зобов'язання, а швидко реалізовні - не покривають обсяг короткострокових пасивів. Основною причиною є критичне зростання кредиторської заборгованості, зокрема перед компаніями групи за консультаційні послуги та товари. Крім того, заборгованість перед постачальниками суттєво перевищує дебіторську заборгованість. Така ситуація створює ризик втрати платоспроможності, яку, згідно з розрахунками, підприємство не зможе відновити протягом наступних шести місяців у разі її втрати.

Показники рентабельності підприємства у 2022 році значно знизились внаслідок призупинення операційної діяльності, спричиненого повномасштабним вторгненням. Водночас у 2023 році підприємство розпочало активне відновлення ділової активності, що дозволило частково покращити рентабельність. Попри це, існує вагомий потенціал для подальшого зростання ефективності діяльності в майбутньому.

Розроблено комплекс заходів щодо оптимізації обсягів і структури оборотного капіталу, зокрема: нарощення вільного оборотного капіталу з подальшим спрямуванням на погашення кредиторської заборгованості за консультаційні послуги, планування оптимального рівня запасів, поглиблений аналіз інкасації дебіторської заборгованості та покращення ефективності її управління, розширення операційної діяльності з акцентом на скорочення витрат. Запропоновані дії сприятимуть стабільності операційної діяльності та забезпечать вивільнення коштів для більш ефективного використання.

Визначено напрями підвищення ефективності управління оборотними капіталом, серед яких: прискорення оборотності, підвищення рівня ліквідності, максимізація прибутковості за умов збереження фінансової стійкості, скорочення тривалості операційного та фінансового циклів, зменшення строків інкасації дебіторської заборгованості й погашення кредиторської.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 (МСБО 38). Нематеріальні активи: станом на 11 вересня 2023 рік / Рада з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України: станом на 03 січня 2024 рік

3. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств : навчальний посібник. Луцьк: ВДУ, 2001. 460 с.

4. Білик М.Д. Управління фінансами державних підприємств. Київ: Знання. 1999. 312 с.

5. Близнюк О.П. Фінанси : навчальний посібник. Київ.: Знання. 2006. 415 с.

6. Поддєрьогін А.М., Білик М.Д., Буряк Л.Д. Фінанси підприємств : підручник. Київ: КНЕУ. 2013. 519 с.

7. Носов П. Л. Сучасна класифікація оборотних активів. *Економіка і держава*. 2010. № 7. С.43-46.

8. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/. (дата звернення: 12.10.2024).

9. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 (МСБО 2). Запаси: станом на 29 травня 2023 рік Рада з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

10. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: станом на 01 січня 2023 рік/ Міністерство фінансів України.

11. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: Наказ Міністерства фінансів України: станом на 03 листопада 2020 р.

12. Колісник О. П. Економічна сутність та класифікація дебіторської заборгованості. *Ефективна економіка*. 2023. № 10.

13. Бержанір І. А. Особливості організації та напрями удосконалення обліку дебіторської заборгованості. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2022. № 2(18). С. 15–23.

14. Мельничук М. О. Види та класифікація дебіторської заборгованості для формування положень облікової політики. *Ефективна економіка*. 2023. – № 5.

15. Anorue Honesta C., Ernest O. Ugwoke. Management of Account Receivable and Payable for Improved Financial Performance of Small Scale Industries in Imo State, Nigeria. *International Journal of Research and Innovation in Social Science.2022. №* 6.4: P. 100–107.

16. Bondaruk T. Dubyna M. Theoretical Aspects of Determining Business Solvency of Local Budgets. Eurasian Academic Research Journal. 2018. № 2. Pp. 16-22.

17. *Бондарук Т. Г. Інноваційний розвиток вітчизняних підприємств та його фінансове забезпечення: нові виклики та перспективи в умовах нестабільності. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична. 2023. Вип. 39/2023. С. 411-420. URL:* https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/1068/949

18. Dewri L.V. A critical assessment of interrelationship among corporate governance, financial performance, refined economic value added to measure firm value and return on stock. *Journal of the Knowledge Economy*. 2022. Vol. 13. P. 2718–2759.

19. Отенко І. П., Азаренков Г. Ф., Іващенко Г. А. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 156 с.

20. Бондарук Т. Г. Фінансовий контроль та аудит ефективності на місцевому рівні. *Збірник наукових праць «Бухгалтерський облік і аудит».* 2010. Вип. 4. С. 11-17

21. Бондарук Т. Г., Заїчко І. В., Бондарук І. С. Діагностика фінансового стану підприємства та його інвестиційної привабливості в системі фінансового менеджменту. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту.* 2022. № 1-2. С.62-75. URL: http://194.44.12.92:8080/jspui/handle/123456789/6274

22. Бондарук Т. Фіскальна політика поствоєнного економічного відновлення та її вплив на розвиток економіки територій. *Економічні горизонти*. 2024. №2-3(28). С. 179–189. https://doi.org/10.31499/2616-5236.3(28).2024.309548

23. Кравченко, М. О., Леонтовська М. А. Підходи до оцінювання фінансової стійкості інноваційно-активних підприємств. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут».* 2022. № 24. С. 93–98.

24. Школьник І.О., Боярко І.М., Дейнекатаін О.В. Фінансовий аналіз : навч. Посібник. Київ: Центр учбової літератури. 2016. 368 с.

25. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Постанова Національного банку України: станом на 05 серпня 2024 рік Офіц. вид. Положення, Перелік, Вимоги, Коефіцієнти. 2016. № 351

26. Лопатовська О., Пономарьова К. Сучасна методика аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2022. № 5. С. 222–223.

27. Holzhauer H. Accounts receivable management. *Working Capital Management: Concepts And Strategies*. 2023. P. 231–250.

28. Жигалкевич Ж.М., Кам'янська О.В. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Київ:КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2022. 214 с.

29. Бровко Л.І., Юрченко А.А., Королькова Т.В. Оптимізація оборотних активів та їх вплив на діяльність підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 2. С. 16–22.

30. Бондарук Т. Фіскальна політика поствоєнного економічного відновлення та її вплив на розвиток економіки територій. *Економічні горизонти*. 2024. №2-3(28). С. 179–189. https://doi.org/10.31499/2616-5236.3(28).2024.309548

31. Бондарук Т. Г. Державна політика підтримки малого підприємництва. *Актуальні проблеми економіки.* 2007. № 6. С. 115-121

32. Пеняк Ю. С., Калиниченко О. А. Моделі та методи управління виробничими запасами на підприємстві. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2024. № 15.
33. Шендерівська Л. П. ABC-XYZ аналіз в системі управління запасами підприємстваю *Підприємництво і торгівля.* 2024. №41. С. 126–136.
34. Сторінка ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна» на офіційному сайті YouControl. URL: https://youcontrol.com.ua/contractor/?id=15433119 (дата звернення: 20.11.2024).
35. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 40. Ст. 365.
36. Огляд українського ринку кави станом на 2023 рік. *Офіційний веб-сайт Pro Consalting*. URL: https://pro-consulting.ua/ua. (дата звернення: 12.11.2024).
37. Річна фінансова звітність та звіт незалежного аудитора щодо фінансової звітності компанії ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна» станом на 31 грудня 2023 року. URL: *https://www.jacobsdouweegberts.com/siteassets/about-us/ukraine/--2023----.pdf*. (дата звернення: 10.11.2024).
38. Річна фінансова звітність та звіт незалежного аудитора щодо фінансової звітності компанії ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна» станом на 31 грудня 2022 року. URL: *https://www.jacobsdouweegberts.com/siteassets/about-us/ukraine/--2022----.pdf*. (дата звернення: 10.11.2024).
39. Річна фінансова звітність та звіт незалежного аудитора щодо фінансової звітності компанії ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна» станом на 31 грудня 2021 року. URL: *https://www.jacobsdouweegberts.com/siteassets/about-us/ukraine/--2021------.pdf*. (дата звернення: 10.11.2024).
40. Лучко, М. Р. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. – 302с.
41. Приймак С.В. Фінансовий аналіз. Практикум: навчальний посібник. Львів, 2021. 264 с.
42. Мних Є.В., Барабаш Н.С. Фінансовий аналіз : підручник. Київ: КНТЕУ, 2014. 536 с.

43. Базілінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика : навчальний посібник. Київ: ЦНЛ, 2009. 328 с.
44. Косова Т. Д. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. Київ: ЦУЛ, 2017. 440с.
45. Юрій Е.О., Корбутяк А.Г., Ковальчук Н.О., Гаватюк Л.С., Сокровольська Н.Я. Фінансовий менеджмент у схемах і таблицях : навчальний посібник. Чернівці: ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2021. 138 с.
46. Дропа Я. Б. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. 238 с.
47. Єпіфанова І. Ю., Джеджула В. В. Фінансовий аналіз та звітність : електронний практикум комбінованого (локального та мережного) використання. Вінниця: ВНТУ, 2022. 144 с.
48. Швед В.В., Омельченко О.В., Мартинюк В.С. Концептуальні та методологічні підходи до визначення стійкості фінансового стану підприємства. *Подільський науковий вісник.* 2024. №1. С. 30–38.
49. Павленко О. В., Попчук Д. О. Ліквідність, ділова активність і рентабельність: характеристика та особливості визначення окремих показників. *Вісник НУВГП. Серія «Економічні науки».* 2022. № 4.100: С. 115–131.
50. Адонін С. В., Калашнікова Ю. М. Оцінка фінансової стійкості підприємства та шляхи її підвищення. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2020. № 4. С. 155–160.
51. Oracle Financials 24C. URL: https://docs.oracle.com/en/cloud/saas/financials/24c/index.html (дата звернення: 10.11.2024)
52. SAP S/4HANA Finance. URL: https://pages.community.sap.com/topics/s4hana/finance (дата звернення: 10.11.2024)
53. Business Applications. Microsoft Dynamics 365. URL: ttps://www.microsoft.com /en-us/dynamics-365 (дата звернення: 10.11.2024)
54. *Бондарук Т. Г. Державна політика підтримки малого підприємництва. Актуальні проблеми економіки. 2007. № 6. С. 115-121*

55. Васечко Л. І. Стратегічні напрями забезпечення фінансової стійкості підпримства. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. 2021. № 1(7). С. 26–40.
56. Алєксєєв І. В. Поняття «оборотних активів» підприємства як економічної категорії. *Економічний простір*. 2012. № 42. С. 133–137.
57. Акопян А.А. Підвищення ефективності використання оборотних коштів. *Формування ринкових відносин України*. 2012. №5. С. 45–48.
58. Бондарук Т. Г., Заїчко, І. В., Заїчко, І. Д. Роль фінансових ресурсів в інноваційно-інвестиційному розвитку підприємств. *Академічні візії.* 2024. Вип.27. URL: https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/927

ДОДАТКИ

Додаток А

Звіт про фінансовий стан ТОВ «Якобз Дау Егбертс Україна» за 2021-2023 рр., тис. грн.

Назва рядка	**Код рядка**	**Станом на 31.12.2021**	**Станом на 31.12.2022**	**Станом на 31.12.2023**
1	2	3	4	5
I. НеОборотний капітал Нематеріальні капітал	1000	2 794	2 070	1 261
первісна вартість	1001	124 430	124 668	124 668
накопичена амортизація	1002	121 636	122 598	123 407
Незавершені капітальні інвестиції	1005	78 497	16 727	12 431
Основні засоби	1010	482 190	495 531	732 529
первісна вартість	1011	880 228	951 059	1 308 787
знос	1012	398 038	455 528	576 258
Інвестиційна нерухомість	1015	-	-	-
первісна вартість	1016	-	-	-
знос	1017	-	-	-
Довгострокові біологічні капітал	1020	-	-	-
первісна вартість	1021	-	-	-
накопичена амортизація	1022	-	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	-	-	-
інші фінансові інвестиції	1035	-	-	-
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	3 222	3 222	3 222
Відстрочені податкові капітал	1045	13 415	47 319	31 833
Гудвіл	1050	-	-	-
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	-	-	-
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	-	-	-
Інші неОборотний капітал	1090	-	-	-
Усього за розділом I	1095	580 118	564 869	781 276
II. Оборотний капітал Запаси	1100	219 975	397 569	442 706
Виробничі запаси	1101	139 587	219 458	229 322
Незавершене виробництво	1102	-	-	-
Готова продукція	1103	56 789	131 472	124 501
Товари	1104	23 599	46 639	88 883
Поточні біологічні капітал	1110	-	-	-

Продовження додатку А

1	2	3	4	5
Депозити перестрахування	1115	-	-	-
Векселі одержані	1120	-	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	303 851	389 022	417 778
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	106 298	67 135	81 211
з бюджетом	1135	9 262	3 433	26 133
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	3 433	14 876
з нарахованих доходів	1140	-	-	-
із внутрішніх розрахунків	1145	314 725	157 953	114 597
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	451	332	1 456
Дебфторська заборгованість	734 587	621 308	656 051	
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-	-
Г роші та їх еквіваленти	1165	381 615	45 949	522 257
Готівка	1166	-	-	-
Рахунки в банках	1167	-	-	-
Витрати майбутніх періодів	1170	735	329	3 969
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	-	-	-
у тому числі в: резервах довгострокових зобов’язань	1181	-	-	-
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	-	-	-
резервах незароблених премій	1183	-	-	-
інших страхових резервах	1184	-	-	-
Інші Оборотний капітал	1190	-	-	-
Усього за розділом II	1195	1 336 912	1 061 722	1 610 107
III. НеОборотний капітал, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-	-
Баланс	1300	1 917 030	1 626 591	2 391 383
I. Власний капітал Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	10 588	10 588	10 588
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	-	-	-
Капітал у дооцінках	1405	-	-	-
Додатковий капітал	1410	-	-	-
Емісійний дохід	1411	-	-	-
Накопичені курсові різниці	1412	-	-	-
Резервний капітал	1415	-	-	-

Продовження додатку А

1	2	3	4	5
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	412 769	165 310	444 159
Неоплачений капітал	1425	-	-	-
Вилучений капітал	1430	-	-	-
Інші резерви	1435	-	-	-
Усього за розділом I	1495	423 357	175 898	454 747
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення Відстрочені податкові зобов' язання	1500	-	-	-
Пенсійні зобов'язання	1505	-	-	-
Довгострокові кредити банків	1510	-	-	-
Інші довгострокові зобов'язання	1515	44 982	-	32 027
Довгострокові забезпечення	1520	16 706	32 736	58 606
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	16 706	32 736	58 606
Цільове фінансування	1525	73	73	67
Благодійна допомога	1526	-	-	-
Страхові резерви	1530	-	-	-
у тому числі: резерв довгострокових зобов'язань	1531	-	-	-
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	-	-	-
резерв незароблених премій	1533	-	-	-
інші страхові резерви	1534	-	-	-
Інвестиційні контракти	1535	-	-	-
Призовий фонд	1540	-	-	-
Резерв на виплату джек-поту	1545	-	-	-
Усього за розділом II	1595	61 761	32 809	90 700
Ш. Поточні зобов'язання і забезпечення Короткострокові кредити банків	1600	-	-	-
Векселі видані	1605	-	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	50 313	38 398	45 612
товари, роботи, послуги	1615	564 321	407 465	606 769
розрахунками з бюджетом	1620	18 208	23 739	2 664
у тому числі з податку на прибуток	1621	14 454	-	-
розрахунками зі страхування	1625	1 319	1 867	1 147
розрахунками з оплати праці	1630	5 333	8 481	7 106
за одержаними авансами	1635	-	-	-

Продовження додатку А

1	2	3	4	5
за розрахунками з учасниками	1640	-	-	-
із внутрішніх розрахунків	1645	727 114	855 878	1 124 014
за страховою діяльністю	1650	-	-	-
Кредиторська заборгованість	1 381 062	1 335 828	1 787 312	
Поточні забезпечення	1660	49 500	72 243	58 624
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-	-
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	-	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	15 804	9 813	-
Усього за розділом III	1695	1 431 912	1 417 884	1 845 936
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними капіталом, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-	-
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	-	-	-
Баланс	1900	1 917 030	1 626 591	2 391 383

Джерело: розроблено автором на основі [37; 38; 39]